

... en 19 anderen vinden dit leuk

Voor Sammy.

"DE RECLASSERING WEET DAT IK EEN F*CKING GANGSTER BEN"

Een onderzoek naar online straatcultuur, delinquent gedrag en hybride werken binnen reclasseringstrajecten

JEFFREY JHANJAN

1755180

HOGESCHOOL UTRECHT

GGZ RECLASSERING FIVDOOR DEN HAAG

Voorwoord

“Krijg toch allemaal de kolere, val van mijn part allemaal dood. Ik heb geen zin om braaf te leren, ik eindig toch wel in de goot.”

Deze kenmerkende uitspraak verwijst naar Ciske de Rat, s’ lands bekendste straatjongen uit de filmgeschiedenis. Een diploma behalen is Ciske nooit gelukt, omdat verschillende factoren zijn schoolgang negatief beïnvloedden. Nadat ik zelf van het Atheneum werd gestuurd en meerdere malen zakte voor mijn HAVO-examen, had ik een dergelijk gevoel. Ik had geen zin meer om braaf te leren, want ik eindigde ten slotte toch wel in de goot! Maatschappelijke participatie boeide me niet meer en ik was eigenlijk meer op straat of in de kroeg te vinden. Ik vond mijn uiting in hiphopmuziek, omdat ik in mijn rapteksten (negatieve) gevoelens en ervaringen kon vertolken. Doordat ik eindigde als ‘school dropout’ verloor ik mijn toekomstperspectief en vooral het geloof in mezelf.

Mijn familie zag dat gelukkig anders. In tegenstelling tot het leven van Ciske de Rat waren er in mijn omgeving genoeg zachte armen om me heen, die mij beschermden en hielpen om op het rechte pad te blijven. Dat pad was overigens met veel hobbels, zijwegen en splitsingen. Als ik terugkijk op de manier waarop ik opgroeide, kan ik concluderen dat er sprake was van criminaliteit om mij heen. Criminaliteit waar ik gemakkelijk naar kon uitwijken. Juist die criminaliteit boeide mij, maar ik zag tegelijk de schaduwzijde. Aangezien ik een realistische inkijk had in het criminele milieu – wat overigens mijlenver afweek van geromantiseerde films en series – kwam ik tot de conclusie dat ik het een gevaarlijke, maar desondanks zeer interessante wereld vond.

Deze interesse heb ik omgezet in professionaliteit toen ik hoorde dat ik wonder boven wonder alsnog een HBO-opleiding mocht volgen. Dit voelde voor mij als een laatste kans en hét moment om het roer om te gooien. Vanzelfsprekend koos ik ervoor om te werken met gedetineerden. Na verschillende banen binnen het gevangeniswezen, de forensische psychiatrie en de reclassering kwam ik terecht bij GGZ Reclassering Fivoor Den Haag. Binnen deze Haagse organisatie heb ik me gespecialiseerd in het begeleiden van (straat)jongeren met een PIJ-maatregel. Nu ik acht jaar in dienst ben, kijk ik terug op een leerzame en waardevolle tijd. Ook binnen deze setting heb ik meerdere kansen gehad die ik met beide handen heb aangepakt. Zo ben ik gefaciliteerd bij het volgen van deze master en kreeg ik in januari 2021 een werkpromotie als werkondersteuner.

Mijn tijd bij Fivoor, maar ook zeker mijn roerige pubertijd, hebben mij doen groeien als mens en als professional. Jaren later mag ik onderzoek doen naar de straatcultuur die mij sinds mijn jeugd al zo fascineerde. Sterker nog; deze cultuur heeft op zekere hoogte ook onderdeel uitgemaakt van mijn eigen leven. Verder ben ik dankbaar voor de fouten die ik heb gemaakt. Het meermaals falen heeft ervoor gezorgd dat ik ben gaan beseffen dat alles lukt, zolang je maar in jezelf gelooft. Dat geloof heb ik ook uitgedragen aan mijn cliënten en ik heb hen altijd gemotiveerd om kansen te blijven creëren. Om alles uit mezelf te halen wil ik niet alleen ‘braaf’

leren, maar ook een leven lang leren. Ik wil investeren in mijn eigen professionele ontwikkeling en in die van een ander. Ik hoop met de straatwijsheid die ik in mijn leven en bij het schrijven van deze thesis heb opgedaan een bijdrage te leveren aan het forensisch sociale domein. Ik vergeet nooit waar ik vandaan kom, maar zeker niet waar ik heen wil. Ik bedank daarom alle mensen die in mij hebben geloofd!

Mijn dank gaat in het bijzonder uit naar mijn vrouw, moeder, familie, werkgever, begeleidster dr. Lianne Kleijer-Kool en vriend Jeroen. Ik hoop dat u mijn thesis met plezier zal lezen.

Jeffrey Hendrik Jhanjan

Samenvatting

Jongeren construeren hun straatidentiteit in toenemende mate online. Deze straatidentiteit kan gezien worden als een manier waarop jongeren zichzelf een bepaald imago proberen aan te meten dat past binnen de straatcultuur. Binnen deze straatcultuur worden jongeren teruggezien die collectief waarde hechten aan gedeelde morele opvattingen en gedragscodes. Door het online uitdragen van een straatidentiteit kunnen jongeren status ontlenen en voldoen aan de gedragsverwachtingen die binnen de straatcultuur heersen. Omdat dit gedrag steeds vaker terug te zien is in de online leefwereld kan er gesproken worden van een online straatcultuur. Deze online straatcultuur kan een delinquente subcultuur bevatten waarin jongeren geweld communiceren en zinspelen op hun betrokkenheid bij criminaliteit. Het uitdragen van een straatidentiteit is niet zonder risico aangezien wetenschappelijk onderzoek uitwijst dat online conflicten kunnen uitmonden in offline delicten en dus serieuze consequenties kunnen hebben in het 'echte leven'.

Ook reclasseringswerkers binnen dit onderzoek zien online delinquente profileringen terug in reclasseringstrajecten. Het gros van de reclasseringswerkers acht het daarom wenselijk om zicht te hebben op online gedragingen van cliënten, maar geeft tegelijk aan het betrekken van de online leefwereld als complex te beschouwen. Desondanks staat het reclasseringsbeleid het toe om cliënten online te controleren, mits deze bronnen openbaar toegankelijk zijn. Naast controle zorgt inzicht in de online leefwereld voor aansluiting met de belevingswereld van cliënten, hetgeen kan zorgen voor een passende balans tussen controleren en begeleiden; hybride werken. Wanneer binnen deze context de on- en offline werelden met elkaar verenigd worden, kunnen nieuwe controle- en begeleidingsmogelijkheden ontstaan die bovendien verder reiken dan alleen de gesprekken en observaties in de spreekkamers.

Middels deductief kwalitatief onderzoek is gekeken naar de gewenste en feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen. Om daarvan een beeld te schetsen is een literatuur- en empirische studie verricht. Binnen de literatuurstudie is gebruikgemaakt van relevante wetenschappelijke bronnen en binnen de empirische studie zijn elf reclasseringswerkers semigestructureerd geïnterviewd. Daarnaast is aan de onderzoekspopulatie een set van thema gerelateerde tekst-, beeld- en videofragmenten getoond om zodoende een completer beeld te krijgen van hun associaties, denk- en handelwijzen. Tijdens de gesprekken was het opvallend dat geen enkele reclasseringswerker bekend was met het reclasseringsbeleid dat ingaat op de online leefwereld, hetgeen zorgt voor handelingsverlegenheid. Op basis van de analytische beschrijving is naar voren gekomen dat het merendeel weliswaar in staat is om delinquente gedragingen binnen de online straatcultuur te signaleren, maar moeite ervaart om online risicosignalen met hun cliënten te bespreken. Deze handelingsverlegenheid ontstaat omdat zij huiverig zijn voor de privacywetgeving. Derhalve zijn meerdere aanbevelingen gedaan die ingaan op beleidsvorming, deskundigheidsbevordering, modernisering van interventies en relevant vervolgonderzoek.

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	5
1. Inleiding.....	7
1.1 Aard en achtergrond van het probleem.....	7
1.2 Doelstelling.....	10
1.3 Vraagstelling	11
2. Methodologische verantwoording	13
2.1 Setting onderzoek.....	13
2.2 Literatuuronderzoek.....	13
2.3 Empirisch onderzoek.....	14
2.4 Validiteit en betrouwbaarheid.....	15
2.5 Ethiek.....	16
3. Theoretisch kader.....	17
3.1 Online straatcultuur en delinquent gedrag.....	17
3.2 Signaleren en bespreken online straatcultuur	25
3.3 Reclasseringsbeleid en raadpleging online leefwereld	32
3.4 Conclusie.....	33
4. Empirische resultaten.....	36
4.1 Kenmerken en de invloed van online straatcultuur.....	37
4.2 Signaleren van online straatcultuur	46
4.3 Intervenieren en bespreken van online straatcultuur	51
4.4 Reclasseringsbeleid, knelpunten en mogelijkheden	54
4.5 Conclusie.....	56
5. Conclusies en aanbevelingen.....	58
5.1 Conclusies.....	58
5.2 Aanbevelingen	61
5.3 Kritische reflectie	64
Literatuurlijst.....	65
Bijlage 1: Conceptueel model	71
Bijlage 2: Opzet empirische studie.....	75

1. Inleiding

In de inleiding is allereerst aandacht voor de aard en achtergrond van het probleem (1.1). Daaropvolgend komt in 1.2 de doelstelling en in 1.3 de vraagstelling aan bod.

1.1 Aard en achtergrond van het probleem

In een waargebeurde casus zegt de cliënt tegen zijn reclasseringswerker dat hij afstand wil houden van het criminele milieu en niet meer wil recidiveren. Om de cliënt te controleren in zijn re-integratie heeft de reclasseringswerker verschillende controlemiddelen¹. Tijdens controlemomenten zijn geen risicosignalen waargenomen en lijkt de re-integratie van de cliënt voorspoedig te verlopen. Totdat de cliënt veelvuldig door een andere reclasseringswerker op het internet wordt gesignaleerd. De cliënt blijkt bekend te zijn binnen de Nederlandse hiphop-scene en promoot via verschillende social media zijn muziek. In zijn videoclip wordt door hem ingezoomd op wapens die ter plekke worden doorgeladen en vervolgens onder begeleiding van doodsb bedreigingen worden gericht op de camera. Verder claimt hij in staat te zijn om mensen te vermoorden en benadrukt daarbij lid te zijn van een zeer gewelddadige groepering. Om deze claim kracht bij te zetten worden bijbehorende symbolen vrijwel onophoudelijk in beeld gebracht om zodoende de authenticiteit van zijn lidmaatschap aan te tonen. De groepering geniet momenteel nationale bekendheid, omdat ze door het Openbaar Ministerie in verband wordt gebracht met liquidaties en georganiseerde misdaad. De cliënt lijkt dankbaar gebruik te maken van deze beruchte positie en wekt de indruk de status te gebruiken om zijn pro-criminele houding te verstevigen. Om de echtheid van zijn criminele zelfpresentatie te benadrukken legt hij het accent op zijn delictverleden. Hij beweert in zijn video's dat hij nog steeds betrokken is bij drugscriminaliteit, levensdelicten en afpersingen. Hij zegt in zijn rapteksten letterlijk: 'De reclassering weet dat ik een *fucking gangster* ben!' De reclasseringswerker die de cliënt begeleidde geeft daarentegen aan dat zij niet op de hoogte was van zijn online profilering en geen aandacht had voor de online leefwereld waar de cliënt in verkeerde.

In tegenstelling tot dit praktijkvoorbeeld is in de afgelopen jaren steeds meer aandacht geweest voor online straatcultuur en delinquent gedrag. Sterker nog, de online leefwereld van jongeren is een urgent en maatschappelijk thema geworden. Hiervan springt het dodelijke incident op de Pier in Scheveningen van begin augustus 2020 het meest in het oog. Voorafgaand aan dit incident was sprake van een langlopend (online) conflict tussen twee groeperingen. De groepen gebruikten verschillende social media om elkaar te bedreigen en uit te dagen. Uiteindelijk heeft het conflict zich niet langer beperkt tot het internet, maar is het geëscaleerd tot een steek- en schietpartij in de fysieke, openbare ruimte (Roks & Van den Broek, 2020). De gebeurtenis in Scheveningen stond niet op zichzelf. In 2020 domineren verschillende soortgelijke krantenkoppen het Nederlandse nieuws. In deze berichtgevingen

¹ Elektronische controle, urinecontrole, huisbezoeken, referentcontacten en opvraag mutaties bij de politie

werden straatcultuur, social media en delinquent gedrag steeds vaker met elkaar verbonden (Bahara, 2020; Bahara & Stoker, 2020; Bos & Van der Poel, 2020; Van Hulzen, 2020-a; Van Hulzen, 2020-b; Krol, 2020; NOS, 2020; Vugts, 2020).

De Jong (2007) is de eerste Nederlandse onderzoeker die de term 'straatcultuur' gebruikte en beschreef het begrip als volgt:

'Alle gedeelde ervaringen, kennis, betekenissen en symbolen die relevant zijn in het dagelijkse doen en laten van straatjongens die samen hun vrije tijd doorbrengen in de openbare ruimte van hun (achterstands)buurt. Hun gedeelde morele opvattingen en gedragscodes zijn onder meer af te lezen uit pakkende formuleringen en uitdrukkingen in de verhalen van de jongens. (...) De betekenissen en morele opvattingen die de jongens collectief aan het belang van hun samenzijn toekennen, vormen hun gedeelde straatwaarden.² (De Jong, 2007: 149-150)

Nu in de hedendaagse maatschappij sprake is van een grote mate van digitalisering laten actuelere studies zien dat uitingen van straatcultuur en delinquent gedrag zich steeds meer hebben verplaatst naar de online leefwereld van jongeren (Roks & Van den Broek, 2020; Roks, 2016; Roks & Van den Broek, 2017; Van den Broek, 2013). De literatuur beschrijft dat online straatcultuur een delinquente subcultuur kan bevatten. Op verschillende social media leggen jongeren middels straattaal impliciet en expliciet de nadruk op betrokkenheid bij criminaliteit. Verschillende jongeren beweren op hun accounts dat zij betrokken zijn bij straatroven, overvallen, pinpasfraude, woninginbraken en/of drugshandel. Ook zijn op de accounts afbeeldingen van wapens, stapels cashgeld, luxe goederen, designerkleding en grote hoeveelheden soft- en harddrugs te zien (Roks & Van den Broek, 2017; Van den Broek, 2013). Daarnaast zijn online talloze muziekvideo's te vinden waarin jongeren wapens tonen en elkaar met de dood bedreigen (Roks & Van den Broek, 2020). Deze online uitingen van straatcultuur en delinquent gedrag zijn niet zonder risico. Het komt namelijk voor dat jongeren elkaar in *real life* testen hetgeen kan zorgen voor confrontaties in het publieke, offline domein (Roks & Van den Broek, 2020; Van den Broek, 2019; Roks & van den Broek, 2017; Pyrooz, Decker & Moule, 2015). Hoewel het niet altijd duidelijk is of de online profilering echt of fictief is, is het raadzaam om de online leefwereld serieus te nemen, omdat dit voor jongeren tenslotte consequenties kan hebben in het echte leven (Van den Broek, 2019).

Omdat dit onderzoek is geschreven vanuit reclasseringsoogpunt, zal de focus liggen op de delinquente profilering van jongeren van 18-24 jaar³ die ingebed zijn in een online straatcultuur. Het onderwerp online profilering is eveneens terug te zien in de beleids-

² De Jong (2007: 149-184) onderscheidt de volgende straatwaarden: 'schijt hebben en opkomen voor jezelf', 'loyaal zijn aan jongens van de buurt', 'bikkelhard zijn' (kunnen opkomen voor jezelf en anderen), 'ballen tonen' (lef hebben en tonen), 'scherp zijn' (van alles op de hoogte zijn, op je hoede blijven en direct reageren), 'draaien' (zichtbaar over veel geld kunnen beschikken) en 'chill zijn' (relaxt zijn in de omgang op een manier die op straat wordt gewaardeerd).

³ Deze jongeren worden begeleid door reclasseringswerkers met een JOVO specialisatie. JOVO is reclasseringsvakjargon voor jongvolwassenen.

ontwikkeling van reclassering Nederland (RN) en Stichting Verslavingsreclassering (SVG). SVG stelt namelijk dat de geconstrueerde online identiteit vaak een afspiegeling is van de offline identiteit en derhalve relevant kan zijn voor een reclasseringstraject (SVG, z.d.). Volgens RN en SVG kan online verkregen informatie bruikbaar zijn en is het raadplegen van openbare online bronnen bovendien wettelijk toegestaan (SVG, z.d.; Reclassering Nederland, z.d.). Daarnaast betoogt de speciaal ontwikkelde cursus reclassering & social media⁴ dat raadpleging van online bronnen kan zorgen voor verbinding en aansluiting bij de leefwereld van de cliënt. In het studiemateriaal staat de volgende vuistregel beschreven: 'Gebruik de informatie om in gesprek te gaan met je cliënt. De digitale wereld is ook zijn wereld en zo kom je in contact' (p. 27).

In de praktijk blijkt de inzet van het online domein binnen het reclasseringswerk echter nog verre van gemeengoed. Uit verkennende gesprekken met tien reclasseringswerkers blijkt dat zij nauwelijks toezicht houden op de online leefwereld van cliënten. Verder blijkt uit de jarenlange praktijkervaring van onderzoeker dat reclasseringswerkers tijdens casuïstiek-overleggen niet of nauwelijks stil staan bij online gedragingen. Daarnaast wordt in de methodiek voor het forensisch sociale domein 'werken in gedwongen kader'⁵ geen paragraaf gewijd aan de online leefwereld. Tot slot valt het op dat ook de RISC⁶ niet is doorontwikkeld ten opzichte van het digitale tijdperk.

Wanneer weinig controle is op de online leefwereld bestaat logischerwijs de mogelijkheid dat (online) risicosignalen door reclasseringswerkers worden gemist en naar alle waarschijnlijkheid niet worden meegewogen in risicotaxaties. Wanneer wel controle is op de online leefwereld betekent dit echter niet dat uitbreiding van online controlemiddelen automatisch zal leiden tot een succesvol reclasseringstraject. Sterker nog, een te grote focus op controle kan tijdens een reclasseringstraject zelfs zorgen voor *reactance*, relationeel verzet (Skeem et al., 2003). Derhalve raden verschillende onderzoekers aan om naast het controleren ook oog te hebben voor de behoefte(n) en leefwereld van de cliënt.

Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat een passende balans tussen begeleiden en controleren van cliënten het meest effectief is (Skeem & Manchak, 2008; Skeem et al., 2007; Menger, 2018). De synthese tussen deze begeleidende en controlerende rollen van reclasseringswerkers wordt door Menger, Krechtig & Bosker (2016) 'hybride werken' genoemd.

Uit eerder genoemde beleidsontwikkeling blijkt dat de noodzaak bestaat om de online leefwereld te betrekken bij het begeleiden en controleren van cliënten. Deze noodzaak zou kunnen worden opgevat als een nieuwe dimensie van het hybride werken. Hybride werken betekent dan niet alleen meer een balans vinden tussen fysiek begeleiden en controleren, maar houdt dan ook nadrukkelijk in om het reclasseringswerk zowel on- als offline in te kleden. Door

⁴ De cursus is niet verplicht en is bedoeld voor reclasseringswerkers die affiniteit hebben met het thema. Bron afkomstig van reclasseringsacademie drie reclasseringsorganisaties 3RO (niet publiekelijk toegankelijk)

⁵ (Menger, Krechtig en Bosker, 2016).

⁶ De RISC is een risicotaxatie- en adviesinstrument waarmee de reclassering op gestructureerde wijze de risico- en beschermende factoren in beeld brengt.

deze twee werelden bij elkaar te brengen, ontstaan controlemiddelen die verder reiken dan alleen fysieke observaties en kan het doorgronden van (online) straatcultuur leiden tot nieuwe en effectieve begeleidingsmogelijkheden. Bellaart (2013) bevestigt dat interventies die rekening houden met de culturele achtergrond effectiever zijn dan ‘cultuurvrije’ interventies. Door aan te sluiten bij de leefwereld en dus cultuursensitief⁷ te werken is het voor reclasseringswerkers mogelijk om meer kennis te vergaren rondom de straatwaarden die gelden binnen een (online) straatcultuur. Wanneer reclasseringswerkers meer online en bovendien meer *streetwise*⁸ zijn, is het denkbaar dat reclasseringswerkers (cultuurgebonden) antisociale denkpatronen, gedragingen en/of pro-criminele houdingen beter kunnen herkennen, begrijpen en beïnvloeden. Door meer kennis te hebben van deze culturaspecten wordt het voor reclasseringswerkers mogelijk om cultuurgericht pro-sociaal te modelleren,⁹ hetgeen kan bijdragen aan een effectievere gedragsverandering die zowel on- als offline kan doorsijpelen.

Ondanks genoemde voordelen blijft het betrekken van de online leefwereld complex. Uit de beleidscommunicatie van Veen (2018) blijkt dat reclasseringswerkers het lastig vinden om online informatie met cliënten of ketenpartners te bespreken. Deze complexiteit zit in het feit dat er een angst bestaat voor het schenden van de privacywetgeving of het beroepsgeheim. Daarbij opgeteld lijken ook de eerder genoemde praktijkobservaties zicht te geven op de handelingsverlegenheid die reclasseringswerkers kunnen ervaren bij het betrekken van de online leefwereld binnen reclasseringstrajecten.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het doen van aanbevelingen aan reclasseringswerkers, de staf en het management van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag over het beter betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie (online) straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen.

Deze bijdrage wordt geleverd door – aan de hand van een deductief kwalitatief onderzoek – een analyse te maken van het verschil tussen de gewenste en de feitelijke situatie met betrekking tot het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen.

⁷ Bewust zijn van de effecten die culturele en levensbeschouwelijke achtergronden hebben op het alledaagse leven van mensen en daar rekening mee houdt in het contact dat je hebt met anderen.

⁸ Wetend hoe men zich op straat staande houdt en gedraagt.

⁹ Pro sociaal modelleren: voorbeeldgedrag laten zien, positief waarderen van pro-sociale uitingen en gedragingen door de cliënt, en afkeuren van pro-criminele uitingen en gedragingen. Pro sociaal modelleren wordt door Bosker, Monnee-van Doornmalen, Henskens & Van der Plaat (2020) aangemerkt als een effectieve methode om gedragsverandering te bewerkstelligen.

1.3 Vraagstelling

Theoretische vraagstelling

Wat is in de literatuur bekend over de gewenste situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?

1. Wat zijn kenmerken van online straatcultuur bij jongeren?
2. Op welke wijze heeft online straatcultuur bij jongeren invloed op het delinquente gedrag?
3. In hoeverre en op welke wijze kunnen reclasseringswerkers kenmerken van online straatcultuur en delinquent gedrag bij jongeren signaleren?
4. In hoeverre en op welke wijze kunnen reclasseringswerkers deze signalen bespreekbaar maken in het reclasseringstraject van jongeren?
5. Welke mogelijkheden biedt het landelijk reclasseringsbeleid om de online leefwereld van jongeren te betrekken binnen reclasseringstrajecten bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?

Empirische vraagstelling

Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?

1. Wat zijn volgens reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag kenmerken van online straatcultuur en in hoeverre heeft het volgens hen invloed op het delinquent gedrag van jongeren?
2. In hoeverre en op welke wijze herkennen en signaleren reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag kenmerken van online straatcultuur en delinquent gedrag van jongeren?
3. In hoeverre en op welke wijze maken reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag signalen en kenmerken van online straatcultuur en delinquent gedrag bespreekbaar?
4. Welke mogelijkheden en knelpunten zien reclasseringswerkers ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?

Analytische vraagstelling

Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de gewenste en feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen door reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag?

2. Methodologische verantwoording

In de methodologische verantwoording wordt ingegaan op de setting (2.1), opbouw van het literatuuronderzoek (2.2) en het empirische onderzoek (2.3). Ter afsluiting volgt een verantwoording van de validiteit, betrouwbaarheid (2.4) en ethiek (2.5).

2.1 Setting onderzoek

Bij aanvang van dit onderzoek is eerst een diepgaande literatuurstudie gedaan om zodoende inzicht te krijgen in de gewenste situatie rondom het onderzochte fenomeen. Deze studie heeft geholpen bij het formuleren en operationaliseren van definities van het kernbegrip en het onderscheiden van dimensies (Doorewaard, Kil & Van den Ven, 2019). Nadat de literatuurstudie werd afgerond is daaropvolgend een empirisch onderzoek gestart binnen GGZ Reclassering Fivoor Den Haag. Deze organisatie bestaat uit een manager, de staf¹⁰ en vijftien reclasseringswerkers. De empirische studie heeft zich specifiek gericht op reclasseringswerkers met een JOVO specialisatie¹¹. Tot slot is aan de hand van verkregen data een gap-analyse gemaakt waarin verschillen en overeenkomsten tussen de gewenste en feitelijke situatie zijn belicht, daaropvolgend zijn aanbevelingen gedaan voor de beroepspraktijk.

2.2 Literatuuronderzoek

In 2020 was sprake van acute maatschappelijke zorgen ten aanzien van het onderzochte fenomeen. Aan de hand hiervan is in opdracht van gemeente Rotterdam wetenschappelijk onderzoek verricht door de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het onderzoeksrapport *CAPPEN VOOR CLOUT?* van Roks & Van den Broek (2020) zal een belangrijke basis vormen voor deze literatuurstudie. Bovendien heeft het rapport deze thesis voorzien van verschillende verwijzingen naar andere (internationale) literatuur. Door middel van de zogenaamde sneeuwbalmethode – waarbij aan de hand van bronverwijzingen steeds nieuwe literatuur wordt ontdekt – is de onderzoeker gestuit op het proefschrift *Kapot moeilijk* (2007) van Jan Dirk de Jong, hetgeen hulp heeft geboden bij de afbakening van het begrip straatcultuur. Daarnaast is op Google Scholar, ResearchGate en de digitale bibliotheek van de Hogeschool Utrecht (HUGO) gezocht naar (internationale) relevante wetenschappelijke literatuur over het onderzochte fenomeen. Tijdens deze studie zijn de volgende zoektermen (al dan niet in combinatie) gebruikt: online, straatcultuur, leefwereld, sociale media, JOVO, delinquent gedrag, straatidentiteit, cultuursensitief werken, hybride werken, reclasseringswerk, begeleiden en controleren, (*digital*) *streetculture*, *street credibility*, *street identity*, *adolescents*, *cultural sensitivity*, *probation*, *social media*, *blending care with control*. Evenzeer is aandacht besteed aan

¹⁰ De staf bestaat uit twee stafmedewerkers (controllers), drie teamleiders en vier werkondersteuners

¹¹ Enige groep die gespecialiseerd is in het begeleiden van jongeren met een justitiële titel.

de methodiek voor het forensisch sociale domein 'werken in gedwongen kader'¹² en is het landelijk reclasseringsbeleid bestudeerd om een beeld te krijgen van de gewenste begeleiding en controle van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen. Bij het selecteren van literatuur is gekeken naar de afgelopen vijf tot tien jaar, waarbij voornamelijk literatuur geselecteerd is die *peer reviewed*¹³ is. Door de geraadpleegde literatuur samen te vatten, te interpreteren, te coderen en vervolgens te synthetiseren¹⁴ is geprobeerd op systematische wijze de theoretische vraagstelling(en) te beantwoorden.

2.3 Empirisch onderzoek

Tijdens de empirische studie is gekozen voor het afnemen van semigestructureerde interviews. Bij de interviews is een topiclijst gebruikt die gebaseerd is op de operationalisering in de literatuurstudie. Door semigestructureerd te interviewen is er meer ruimte voor het verhaal en perspectief van de respondent, wat kan leiden tot een uitgebreide kennisoverdracht (Boeije & Bleijenbergh, 2019). Daarnaast is dezelfde topiclijst gebruikt bij het analyseren van tekstfragmenten, video's en afbeeldingen. Het tonen van de foto's en video's, zogenaamde photo-elicitation (Harper, 2002), kan naast het semigestructureerde interview zorgen voor nieuwe en diepgaande gespreksstof. Er zijn in totaal elf reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag gesproken. Deze reclasseringswerkers zijn bekend met het begeleiden van jongeren en hebben allemaal hetzelfde beeldmateriaal¹⁵ voorgelegd gekregen. Het beeldmateriaal is gebaseerd op de topics en indicatoren van het conceptuele model (bijlage 1). Na de uitvoer van beide onderzoeksmethoden is de onderzoeker binnen de verkregen data op zoek gegaan naar fragmenten en registraties die overeenkomen met de vraagstellingen. Relevante fragmenten en registraties samenhangend met het kernbegrip, topics en indicatoren zijn gecodeerd en tot slot vertaald naar bevindingen en conclusies, die hulp kunnen bieden bij het beantwoorden van de vraagstellingen (Boeije & Bleijenbergh, 2019).

¹² (Menger, Krechtig en Bosker, 2016).

¹³ Peer review is een methode om de kwaliteit van (geschreven) werk te verbeteren, verifiëren of te controleren door het werk te onderwerpen aan een kwaliteitscontrole van vakgenoten (Universiteit Groningen, 2020).

¹⁴ Dit betekent dat codes worden geordend en weer met elkaar worden verbonden om zodoende te kijken of er samenhang te bemerken is (Baarda et al., 2018).

¹⁵ Het beeldmateriaal bestaat uit negen social media simulaties en één drillrap video.

2.4 Validiteit en betrouwbaarheid

Gedegen onderzoek is valide en betrouwbaar. In het kader hiervan worden in de onderstaande paragraaf achtereenvolgens de interne en de externe validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek besproken.

2.4.1. Interne validiteit

De interne validiteit heeft betrekking op de geldigheid van resultaten, conclusies en aanbevelingen van de situatie die is onderzocht (Doorewaard, Kil & Van de Ven). Om de interne validiteit te vergroten is in deze thesis triangulatie van methoden¹⁶ toegepast. Triangulatie van methoden betekent dat er zo goed mogelijk informatie over het onderwerp wordt verkregen door vanuit verschillende perspectieven naar het onderzochte fenomeen te kijken. De uitgebreide literatuurstudie heeft fundament geboden voor interpretaties en gevolgtrekkingen (Baarda et al., 2018). Daarnaast zijn elf van de twaalf leden van het JOVO team geïnterviewd om de interne validiteit te vergroten.

2.4.2. Externe validiteit

De externe validiteit heeft betrekking op de beoordeling van de geldigheid van het onderzoek in andere overeenkomstige situaties (Doorewaard, Kil & Van de Ven 2019). De externe validiteit van dit onderzoek is klein te noemen, omdat het specifiek gericht is op het JOVO reclasseringsteam in Den Haag. Niet in elk team is sprake van dezelfde samenstelling van personen en/of taakspecialisaties. Derhalve zijn de onderzoeksresultaten beperkt generaliseerbaar.

2.4.3 Betrouwbaarheid

Bij betrouwbaarheid is het van belang dat wanneer het onderzoek herhaald zou worden het ook tot dezelfde resultaten zal leiden. Om de betrouwbaarheid zo goed mogelijk te waarborgen en de multi-interpreteerbaarheid zo klein mogelijk te houden, zijn een aantal zaken gewaarborgd die volgens Doorewaard, Kil & Van Ven (2019) raadzaam zijn. Bij het analyseren van de data is terughoudend gerapporteerd en is het 'vier ogen-principe'¹⁷ toegepast. Daarnaast is met regelmaat expertadvies¹⁸ ingewonnen. Tot slot zijn de transcripten teruggekoppeld aan de respondenten om zodoende te controleren of de verzamelde data correct zijn geïnterpreteerd.

¹⁶ Er is sprake geweest van een literatuurstudie, interviews en photo-elicitation.

¹⁷ Het 'vier ogen-principe' betekent dat de onderzoeker bij oordelen over een te nemen besluiten een ander laat meekijken.

¹⁸ Hoofddocent Hogeschool Utrecht

2.5 Ethiek

In deze studie is constant aandacht geweest voor de gedragscode voor praktijkgericht onderzoek. In de gedragscode staan vijf regels centraal: het onderzoek dient het professionele en maatschappelijke belang, de onderzoeker is respectvol, zorgvuldig, integer en zal verantwoording afleggen rondom keuzes en gedrag (Vereniging Hogescholen, 2010). De respondenten werden goed geïnformeerd over de bandopname en de gevolgen van hun deelname middels een *informed consent*-formulier.¹⁹ De persoonsgegevens en werkervaring van de respondenten zijn niet gebruikt om zodoende herleidbaarheid zo veel mogelijk uit te sluiten. De samenvattingen van de transcripten van de interviews zijn ter goedkeuring voorgelegd aan de respondenten waarna zij indien nodig aanpassingen konden doen. Nadat het onderzoek met positief resultaat is afgerond zullen de bandopnamen en transcripten worden verwijderd.

¹⁹ Betreft zowel een informatiebrief als een toestemmingsverklaring.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de deelvragen de theoretische hoofdvraag beantwoord: Wat is in de literatuur bekend over de gewenste situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen? Om antwoord te geven op deze vraag is er een literatuuronderzoek uitgevoerd.

3.1 Online straatcultuur en delinquent gedrag

In deze paragraaf zal ingegaan worden op een aantal kenmerken van online straatcultuur (3.1.1). Daaropvolgend zal de invloed van online straatcultuur op delinquent gedrag toegelicht worden (3.1.2).

3.1.1. Een blik op de online straatcultuur

Straatidentiteit

Binnen de straatcultuur is de laatste jaren een paradoxaal verschijnsel zichtbaar geworden. Steeds meer jongeren construeren online op (veilige) afstand van de fysieke straat hun straatidentiteit (Roks & Van den Broek, 2017). Deze straatidentiteit wordt in de literatuur omschreven als een manier waarop jongeren zichzelf een bepaald imago proberen aan te meten dat past binnen de straatcultuur. Door het uitdragen van deze straatidentiteit kunnen jongeren status ontlenen en voldoen aan de gedragsverwachtingen die binnen de straatcultuur heersen (Van den Broek, 2013). Deze gedragsverwachtingen worden in de literatuur ook wel omschreven als straatwaarden.

De Jong (2007: 149-184) onderscheidt de volgende straatwaarden: 'schijt hebben en opkomen voor jezelf', 'loyaal zijn aan jongens van de buurt', 'bikkelhard zijn' (kunnen opkomen voor jezelf en anderen), 'ballen tonen' (lef hebben en tonen), 'scherp zijn' (van alles op de hoogte zijn, op je hoede blijven en direct reageren), 'draaien' (zichtbaar over veel geld kunnen beschikken) en 'chill zijn' (relaxt zijn in de omgang op een manier die op straat wordt gewaardeerd).

Vanwege de digitalisering van de maatschappij is de straatcultuur steeds meer terug te zien in de online leefwereld van jongeren (Roks & Van den Broek, 2017). De geldigheid van de term straatcultuur komt hierdoor onder spanning te staan, omdat *straatcultuur* in het digitale tijdperk in veel gevallen zijn binding met de fysieke straat heeft verloren (Van den Broek, 2013). Hoewel sprake is van een domeinverschuiving, betekent dit echter niet dat de straatcultuur in zijn totaliteit verdwenen is. Sterker nog, naast de fysieke straat is een digitale straat ontstaan waarin jongeren zich (nog steeds) zo 'straat' mogelijk willen profileren. Om die reden kan gesproken worden van een online straatcultuur. Opvallend in deze cultuur is dat jongeren op de digitale straat veel waarde hechten aan hun geloofwaardigheid op de fysieke straat.

Wanneer zij online een straatidentiteit uitdragen is het voor hen belangrijk dat deze profilering overeenkomt met het 'echte' leven en geloofd wordt door anderen, hetgeen ook wel *street credibility* wordt genoemd. De term *street credibility* verwijst in de literatuur naar de echtheid van de straatidentiteit en de geloofwaardigheid van iemands reputatie op de fysieke straat (Roks, 2013; Lauger & Densley, 2018).

In de literatuur staat het nastreven en publiekelijk uitdragen van een straatimago beschreven als de *performance* van straatidentiteit. Roks & Van den Broek gebruiken in diverse studies het werk van de socioloog Goffman om deze performance nader te beschrijven (Roks & van den Broek, 2020; Roks & Van den Broek, 2017; Van den Broek, 2019; Van den Broek, 2013). Het blootgeven aan anderen wordt door Goffman (1959) geanalyseerd als de manier waarop een individu in het alledaagse leven zichzelf en zijn activiteiten presenteert aan anderen. Goffman gebruikt voor zijn uitleg een analogie van een theatervoorstelling. Deze theater-voorstelling is beeldsprakig voor de manier waarop individuen zich aan elkaar presenteren. Het gaat bij deze presentatie om het individu die een geperfectioneerde versie van zichzelf wil neerzetten, hetgeen gepaard kan gaan met verhulling van de authentieke versie. Binnen deze metaforische benadering wordt door Goffman (1959) het menselijk leven voorgesteld als een podium waarop individuen bepaalde *performances* geven. Binnen de online straatcultuur zijn social media onderdeel geworden van dit podium.

Op basis van de literatuur vallen een aantal kenmerken van de performance van straatidentiteit aan te wijzen. Zo brengen jongeren op social media regelmatig hun (achter)buurt²⁰ in beeld. De jongeren benadrukken daarbij het negatieve stigma dat op hun buurt rust omdat dat hun straatidentiteit ten goede komt. Een gevaarlijke buurt dient als een geloofwaardige context voor hun performance van ware jongen 'van de straat'. Bovendien valt op dat zij strafbare feiten verheerlijken. Daarbij is het kenmerkend dat jongeren kennelijk de behoefte voelen om anderen te laten zien hoeveel geld zij hebben verdiend. De studie van Van den Broek (2013) leert namelijk dat jongeren op het internet poseren met hun (al dan niet criminele) verdiensten. Daarnaast valt het op dat jongeren regelmatig de nadruk leggen op hun betrokkenheid bij drugshandel. Jongeren plaatsen namelijk online afbeeldingen van hun handelswaar op hun social media accounts. Zij normaliseren het delinquente gedrag door gedragingen binnen de drugshandel aan te duiden met begrippen uit de reguliere arbeidseconomie²¹ (Roks & Van den Broek, 2017).

Tevens wordt binnen de online straatcultuur vaak in straattaal²² gesproken (Roks & Van den broek, 2020; Roks & Van den Broek, 2017). Van den Broek (2013) laat in zijn studie zien dat jongeren door middel van deze straattaal suggereren dat zij delicten plegen of hebben gepleegd. Verder is het kenmerkend dat jongeren binnen de online straatcultuur veelvuldig de

²⁰ Zij gebruiken daarbij Amerikaanse termen als *ghetto* en *block*.

²¹ De auto van een drugsdealer staat bekend als 'het kantoor'. Mede drugsdealers zijn aangeduid als 'collega's' en wanneer veel drugs is verhandeld is de dag 'productief'.

²² Straattaal is een *bricolage*, een in elkaar geknipt en geplakt taalmengsel uit verschillende reeds bestaande talen, hetgeen gezien kan worden als een culturele mix (El Hadioui, 2011).

zogenoemde 'FREE-uitdrukking' in hun statusupdates posten. Deze FREE-uitdrukking impliceert dat een jongere gelieerd is aan andere delinquente personen, die op dat moment gedetineerd zijn en dus niet 'vrij zijn'. De uitdrukking wordt veelal gebruikt met de naam van een bevriend persoon die gedetineerd is. Jongeren tonen hiermee hun steun en wensen iemand als het ware vrij uit de gevangenis. Hoewel jongeren veel blootgeven op het internet, is het kenmerkend dat het naleven van de zwijgplicht een belangrijke code is binnen de online straatcultuur. Jongeren beweren namelijk op hun social media accounts dat zij niet *snitchen*²³ tijdens (politie)verhoren. Binnen de online straatcultuur wordt verwacht dat jongeren geen verklaring over zichzelf of over anderen afleggen. Social media zijn uitstekende platforms om deze zwijgnorm uit te dragen (Roks & Van den Broek, 2020). Het komt namelijk regelmatig voor dat jongeren de transcripten van de (politie)verhoren online plaatsen en trots zijn op het door hun gebruikte zwijgrecht (Roks, 2015; Van den Broek, 2013).

Opzichtig consumeren

Een specifiek onderdeel van de hierboven besproken performance van straatidentiteit vormt opzichtig consumeren. Jongeren binnen de online straatcultuur laten massaal op hun social media accounts zien wat en hoe zij consumeren. Het consumeren van goederen²⁴ met als doel het 'laten zien' van vermogen wordt betiteld als *conspicuous consumption*, oftewel opzichtige consumptie (Veblen, 2005). Deze kenmerkende manier van doen is een belangrijke straatwaarde²⁵ om de straatidentiteit te construeren. Deze waarde is ontstaan, doordat binnen de straatcultuur het idee leeft dat geld gelijk staat aan succes en macht. Jongeren lijken gefixeerd op of zelfs geobsedeerd door geld, omdat het naast het plegen van delicten eveneens voorziet in status (Van den Broek, 2013). De Jong (2007) voegt daaraan toe dat het zichtbaar tonen van geld impliceert dat iemand in staat is om zijn vermogen te verdedigen, wat eveneens indruk maakt en zorgt voor aanzien. Jongeren binnen de online straatcultuur hechten om die reden veel waarde aan het tonen van hun weelde. Het onderscheid tussen 'hebben' en 'zijn' lijkt steeds meer te vertroebelen, waarbij jongeren hun identiteit steeds meer baseren op bezit en materialisme (De Jong, 2007; Hayward, 2004). Het hebben van succes staat binnen de straatcultuur gelijk aan het tonen van bezittingen. Het valt op dat binnen deze cultuur een goede opleiding en/of baan niet altijd vanzelfsprekend is. Derhalve tonen veel jongeren hun bezit om uit te drukken hoe succesvol zij zijn. Het tonen van bezittingen geeft jongeren de kans zich te identificeren met succesvolle personen en bezorgt hen een gevoel van controle. Door over te compenseren met luxe producten en het tonen van grote geld-

²³ Deze kenmerkende gedraging is overgewaaid uit de Amerikaanse gangcultuur. Wanneer de zwijgcode doorbroken wordt bestaat een kans op represailles uit het criminele milieu. Een populair gezegde binnen de gangcultuur is daarom ook : *snitches get stitches*, oftewel snitches krijgen hechtingen (Browning, 2014).

²⁴ Voorbeelden hiervan zijn: Het dragen van dure horloges, designerkleding en/of andere sieraden. Rijden in boliden, VIP tafels in de discotheek en uitbundig spenderen in diverse horecagelegenheden

²⁵ De Jong (2007) vertaalt deze opzichtige consumptie als een straatwaarde. In de straatcultuur wordt deze waarde *draaien* genoemd.

bedragen hebben deze jongeren het idee dat zij voldoen aan de sociaal- en economische verwachtingen van de maatschappij (Hayward, 2004).

Hiphopmuziek

Hiphop is dé muziek van de straat en al jaren onderdeel van de Nederlandse online straatcultuur (Roks & Van den Broek, 2020). De uit Amerika overgewaaid hiphopcultuur verbeeldt het leven in de Amerikaanse getto's. Net als in de oorspronkelijke getto's zorgt deze muziekstroming voor expressie en verzet (Van den Broek, 2013). Binnen deze hiphopmuziek is vooral het subgenre *gangsta rap* van invloed op de straatcultuur van Nederland. Binnen de (Nederlandse) *gangsta rap* wordt door rappers regelmatig verwezen naar geweld, criminaliteit en opzichtig consumeren (Roks & Van den Broek, 2020; Roks, 2013; Van den Broek, 2013). Hiphop biedt hierdoor de mogelijkheid voor sociaal uitgesloten jongeren om zich te profileren als *gangsta*²⁶. De *gangsta rap* die hiermee ontstaat is geen tijdelijke subcultuur, maar kan worden gezien als een aanhoudende verzetscultuur ten opzichte van de maatschappij. Ondanks de soms zorgelijke elementen van *gangsta rap* kan deze muziekstroming een alternatieve manier zijn om een carrière op te bouwen. Nederlandse *gangsta rap*²⁷ is namelijk uitermate populair en wordt met grote regelmaat gestreamd door jonge luisteraars. Hiphop is in het algemeen de laatste jaren gecommercialiseerd en beschikbaar voor breed (online) publiek. De videoclippen zijn terug te zien op Youtube en de muziek is te beluisteren op Spotify (Roks & Van den Broek, 2020). Door de grote populariteit kan deze muziekstroming voor jongeren binnen de online straatcultuur fungeren als een legaal en lucratief verdienmodel (Van den Broek, 2013).

In 2018 heeft drillrap zijn intrede gedaan in Nederland. Dit relatief nieuwe subgenre kenmerkt zich door veelvuldige verwijzingen naar (vuurwapen)geweld en doodsb bedreigingen. Daarnaast worden binnen de drillrap regelmatig vuurwapens en *shanks*²⁸ getoond. Dit genre valt daarom te categoriseren als *hyperviolent*. Tevens is binnen de muziek sprake van hyperlokaliteit²⁹, omdat de zogenaamde drillers verslag doen over het 'harde straatleven' in 'hun' buurten. In drillrap zijn elementen te herkennen die vallen binnen de online straatcultuur, omdat ook in dit subgenre het nastreven van street credibility en de performance van straatidentiteit veelvuldig voorkomt (Roks & Van den Broek, 2020).

²⁶ Verbastering van het Engelse woord *gangster*, lid van een misdadigersbende (Van Dale, 2020).

²⁷ Vanaf 2017 behoren Nederlandse hiphoppers als Josylvio, Sevn Alias, en Boef steevast tot de top 10 artiesten binnen de hitlijsten van Nederland (FunX, 2017). Met name het subgenre straatrap (of *gangsta rap*) is populair. Eerder genoemde rappers rappen voornamelijk over het leven van de straat en zeggen dat zij crimineel zijn of zijn geweest.

²⁸ 'Shank' is straattaal voor een steekwapen (Laan, Pleysier & Weerman, 2020).

²⁹ Veelvuldige verwijzingen naar eigen buurten, wijken of postcodes.

Straatsocialisatie

Tot slot valt op dat binnen de online straatcultuur twee groepen bestaan. El Hadioui (2011) verdeelt jongeren binnen de straatcultuur in twee categorieën en verbindt aan hen kenmerken die passen bij de straatsocialisatie waarin zij zijn opgegroeid. Deze straatsocialisatie kan invloed hebben op de straatidentiteit die jongeren online construeren en cultiveren.

Primaire straatsocialisatie

Wanneer jongeren primair ingebed zijn in een straatcultuur, zijn zij opgegroeid op straat, spreken zij veelal straattaal en leven zij grotendeels via straatwaarden. Zij zijn hierdoor al snel betrokken bij overlastgevend gedrag en plegen op jonge leeftijd delicten (El Hadioui, 2011). De straatidentiteit en straatwaarden zijn bij deze jongere onderdeel geworden van het gevoelsleven, de basisemoties en het onbewuste gedragsrepertoire (Anderson, 1999). Aangezien jongeren binnen de primaire straatsocialisatie de straatcultuur doorleven, kan de straatidentiteit diep verweven raken met de eigen identiteit. Er bestaat daarom een reële kans dat wanneer deze jongeren gebruikmaken van social media zij hun straatidentiteit vormgeven door zich online delinquent te profileren, waarbij zij veelvuldig geweld communiceren. Deze groep is al jaren bekend op de fysieke straat hetgeen kan bijdragen aan de street credibility.

Secundaire straatsocialisatie

Naast de primaire socialisatie bestaat er ook een secundaire straatsocialisatie. Deze jongeren zijn beperkt ingebed in een straatcultuur, omdat zij betrokken zijn vanuit een modeverschijnsel of een tijdelijke tussenstop binnen de identiteitsontwikkeling. Zij kunnen op meerdere vlakken socialiseren en wisselen regelmatig van levensstijl. Verder zijn zij in staat om sollicitatiebrieven te schrijven, diploma's te behalen en zich te conformeren aan geldende maatschappelijke normen en waarden. Deze jongeren zijn meer betrokken vanuit stoerdoenerij en hebben geen onbewust gedragsrepertoire wat doorleefd is met straatmores (El Hadioui, 2011). Het is bij hen denkbaar dat zij zich op social media als 'straat' profileren, maar dit in werkelijkheid niet of in mindere mate zijn. Bij de secundaire groep zal minder vaak sprake zijn van street credibility.

Voor beide groepen geldt dat inbedding in de online straatcultuur consequenties kan hebben in het 'echte' leven, hetgeen in de volgende paragraaf uitvoerig besproken zal worden.

3.1.2 De invloed van online straatcultuur op delinquent gedrag

In deze paragraaf zal oog zijn voor delictgerelateerde factoren binnen de online straatcultuur. Er zal aandacht zijn voor gevaarsrisico's die samenhangen met de straatidentiteit, opzichtige consumptie en muziek.

Straatidentiteit en communiceren van geweld

Verskillende onderzoeken laten zien dat jongeren binnen de online straatcultuur erop zinspelen dat zij betrokken zijn bij delinquentie (Moors, Rovers & Bouman, 2019; Roks, Leukfeldt & Densley, 2020; Roks, 2013; Roks, 2016; Roks & van den Broek, 2020; Roks & Van den Broek, 2017; Van den Broek, 2013). De social media accounts van deze jongeren vormen een dankbaar podium om status aan te ontlene door zich delinquent en gewelddadig te uiten. Jongeren plaatsen namelijk veelvuldig afbeeldingen waarin zij wapens tonen, geweld vergoelijken en pronken met hun (al dan niet) verkregen criminele verdiensten. Om de performance van de straatidentiteit nog verder te versterken zetten verschillende jongeren zich online af tegen politie en justitie (Roks & Van den Broek, 2020; Van den Broek, 2019; Van den Broek, 2013). Opvallend hierbij is dat deze jongeren bewust de grenzen opzoeken en openlijk uitkomen voor hun delinquente gedragingen. Ironisch genoeg kunnen juist deze online gedragingen leiden tot bewijsmateriaal bij eventuele rechtsvervolging. Desondanks lijken deze jongeren de risico's van hun gedrag te accepteren, omdat het provocerende gedrag de straatidentiteit verder kan authentifieren en kan leiden tot street credibility (Moors, Rovers & Bouman, 2019).

Aangezien online gedragingen op de digitale straat consequenties kunnen hebben op de fysieke straat, omschrijven Patton et al. (2014) social media als een krachtenveld voor geweld: *A vector for youth violence*. Ook voor jongeren die zich buiten gesloten voelen, biedt de online straatcultuur mogelijkheid om in het oog te springen. Sommigen jongeren zijn tot de conclusie gekomen dat wanneer zij geweld communiceren zij daarmee onverdeelde aandacht kunnen genereren, *"If it bleeds, it leads"* (Densley, 2020). Bovendien is het communiceren van geweld aantrekkelijk en functioneel, omdat het immers kan leiden naar een weg van respect en sociale status (Anderson, 1999; Felson, 1982). Een voorbeeld hiervan binnen de online straatcultuur is het tonen van munitie, kogelvrijevesten en vuurwapens. Doordat jongeren online kenbaar maken dat zij en hun vrienden vuurwapengevaarlijk zijn, kan het aanjagen van angst zorgen voor het afdwingen van respect en erkenning. Ook wanneer dit gedrag leidt tot een detentie is dit voor veel jongeren voordelig. Een veroordeling en het verblijf in de gevangenis bewijzen namelijk dat iemand een 'echte' straatidentiteit heeft en niet terugdeinst voor geweld. Ook lijkt overig politie- en justitiecontact een positieve invloed te hebben op de street credibility. Het komt namelijk regelmatig voor dat jongeren 'trots' processen-verbaal, gerechtelijke vonnissen en andere vormen van juridische correspondentie openlijk en online met elkaar delen (Van den Broek, 2013).

Desondanks brengt het communiceren van geweld niet alleen status maar ook de nodige risico's met zich mee. Het risico op delinquent gedrag ligt namelijk in het feit dat door de komst van social media een hyperreële online straatcultuur is ontstaan, waarin jongeren nauwelijks meer zien wat 'echt' is en wat niet (Van den Broek, 2019). Jongeren kunnen namelijk veel gemakkelijker een online straatidentiteit construeren zonder dat zij een primaire straatsocialisatie hebben doorgemaakt. Het is daardoor voor buitenstaanders niet meer in te schatten of de straatidentiteit authentiek is. Wanneer deze straatidentiteit zorgvuldig is bedacht en aanhoudend wordt uitgedragen, bestaat er een risico dat jongeren in de offline wereld deze identiteit moeten verdedigen. Verdedigen kan in deze context zowel letterlijk als

figuurlijk opgevat worden, omdat jongeren elkaar fysiek en gewelddadig kunnen benaderen (Roks & Van den Broek, 2017).

Opzichtig consumeren en delinquent gedrag

Ook het opzichtig consumeren kan invloed hebben op delinquent gedrag. Jongeren binnen de online straatcultuur hebben immers het idee dat zij pas mee doen in de maatschappij wanneer zij geld en luxe goederen kunnen tonen (De Jong, 2007). Tevens is uit onderzoek gebleken dat opzichtige consumptie kan leiden tot voordelen zoals: sociale status, (seksuele) aantrekkingskracht en voorkeursbehandeling(en) (Nelissen & Meijers, 2010). Desondanks zorgt opzichtig consumeren niet alleen voor positieve effecten, maar kan dit gedrag ook leiden tot delinquentie. Om opzichtig te kunnen consumeren is immers veel geld nodig, hetgeen vermogensdelicten kan uitlokken. Volgens Moors, Rovers & Bouman (2019) is vermogenscriminaliteit grotendeels verklaarbaar vanuit de context van structurele (kans)armoede waarmee jongeren dagelijks worden geconfronteerd. Zij worden in de hedendaagse maatschappij namelijk continu blootgesteld aan verschillende social media die luxe en rijkdom verbinden met geluk en succes. Deze blootstelling kan zorgen voor een gevoel van tekortkoming en het idee scherpen dat zij benadeeld zijn ten opzichte van andere burgers. Door deze gevoelens kan er een sterke behoefte ontstaan om 'materieel succes' te behalen, ongeacht wat daarvoor nodig is (Moors, Rovers & Bouman, 2019). Het is daarom denkbaar dat sommigen jongeren binnen de online straatcultuur vermogens- en drugsdelicten plegen om het opzichtig consumeren te kunnen bekostigen, zodat óók zij kunnen profiteren van eerder genoemde sociale voordelen.

De invloed van online straatcultuur en muziek op delinquent gedrag

Een ander aspect wat delinquent gedrag verheerlijkt, is de muziek binnen de online straatcultuur. Het is niet voor het eerst dat Nederland in de ban is van een gewelddadig muziekgenre. In de jaren tachtig maakte de Nederlandse jeugd al eens kennis met de Amerikaanse straat- en gangculturen die overgebracht werden door Amerikaanse gangsta rap. Jongeren lieten zich toentertijd al sterk inspireren door de Amerikaanse straatcultuur in termen van (groeps)identiteit en bijbehorende stijlen en symbolen (Roks, 2016).

Op dit moment zien onderzoekers dergelijke parallellen in de drillrapscene, zij zien een samensmelting van de bredere straatcultuur en de drillrapscene waarin jongeren zich gedragen naar een bepaalde straatidentiteit (Roks & Van den Broek, 2020). Ook aan deze scene is een delinquente subcultuur verbonden wat sinds september 2019 maatschappelijke aandacht kreeg. De media speculeerde namelijk dat drillrap zou aanzetten tot steekpartijen en andere vormen van geweld. Deze zorgen werden groter toen er dodelijke slachtoffers³⁰ vielen binnen de drillrapscene. Aangezien sprake was van drie dodelijke steekpartijen, was het voor de hand liggend om drillrap aan te wijzen als oorzaak van het toenemende (messen)geweld onder

³⁰ Op 3 september 2019 werd de toen 18-jarige JayRonne Grootfaam doodgestoken met een kapmes. Op 21 december 2019 werd het doodsteken van Bilal Aydin in Den Haag in de media gelinkt aan drill. Op 10 augustus werd de 18-jarige Cennethson 'Chuchu' Winklaar doodgestoken op de Scheveningse Pier

jongeren. Echter, liggen de verhoudingen in de werkelijkheid genuanceerder. Drill lijkt in de *beefs*³¹ wel een rol te spelen, maar is niet zozeer de directe katalysator. Juist het social media gedrag (online bedreigen, beledigen en uitdagen) van de drillers lijkt de directe aanjager van delinquent gedrag te zijn. Drill dient hierbij dus vooral te worden gezien in de context van de digitalisering van straatcultuur in bredere zin, waarin jongeren laveren tussen on- en offline werelden. Ook de Amerikaanse en Engelse literatuur laten een beeld zien waarbij online bedreigen, beledigen, uitdagen en het tonen van wapens kan zorgen voor offline escalaties (Patton et al. 2014; Pyrooz et al. 2015; Moule et al. 2017; Irwin-Rogers et al. 2018; Urbanik en Haggerty, 2018).

Of het online aanschouwen van geweld nu daadwerkelijk invloed heeft op offline geweldsdelicten is in deze literatuurstudie moeilijk vast te stellen, omdat verschillende studies elkaar tegenspreken. Enerzijds stellen onderzoekers dat delinquent gedrag op social media kan leiden tot een *copycat-effect*³², omdat jongeren beïnvloed worden door delinquente gedragingen die zij op social media zien (Bos, Van Es & Vasterman, 2011). Anderzijds zijn copycat-achtige verschijnselen lastig aan te tonen en is er vaak geen hard bewijs voor het imiteren van delinquent gedrag (Moors, Rovers & Bouman, 2019). De discussie over de relatie tussen het zien van online delinquent gedrag en het plegen van feitelijk offline delinquent gedrag levert hierdoor meer vragen dan antwoorden op. Tevens bemerken Moors, Rovers & Bouman (2019) dat over dit onderwerp een omvangrijke theorievorming is ontstaan, welke bestaat uit drie stromingen: onderzoekers die inschatten dat online geweld een negatieve invloed heeft op de sociale werkelijkheid (de stimulatietheorieën), onderzoekers die geloven dat fictief geweld reëel geweld reduceert (de reductietheorieën) en onderzoekers die uitgaan van de nul-effect theorie en geen verband zien. Daarnaast wijst ander onderzoek uit dat online delinquent gedrag een verlengde kan zijn van een offline delinquente leefstijl. Milkami et al. (2010) ontdekten namelijk dat vijandige status updates en het online plaatsen van foto's van delinquent gedrag verband houden met een geschiedenis van offline antisociale gedragingen. Dit suggereert dat provocerend gedrag op social media kan worden beschouwd als een verlengstuk van eerdere problemen in het leven. Enkele onderzoeken suggereren dan ook dat blootstelling aan online delinquent gedrag inderdaad verband houdt met het toegenomen offline delinquente gedrag (McCuddy & Vogel, 2015; Milkami et al. 2010).

Ook binnen de hyperviolent gecategoriseerde muziek van de online straatcultuur is een gecompliceerd beeld te zien. Dat drillers en gangsterrappers geweld communiceren,³³ hoeft niet per definitie te betekenen dat zij feitelijk over zullen gaan tot (offline) delinquentie. Het communiceren van geweld hoort nu eenmaal bij de muziekstroming en staat immers bekend als de bakermat van hiphop muziek. Met andere woorden, online delinquente uitingen hoeven niet altijd autobiografisch te zijn en kunnen soms slechts gezien worden als expressie en onderdeel van de muziekstroming (Roks & Van den Broek, 2020). Sterker nog, verschillende drillers schieten bewust zeer delinquent getinte videoclippen om daarmee (online) aandacht en

³¹ Algemene straattaalterm voor ruzie

³² Imitatiegedrag van jongeren bij het zien van bepaalde delictpleging

³³ Nederlandse drillers claimen een *shank on hip* te hebben, oftewel een mes te dragen op hun heup. Ook komen in de Nederlandse drill diverse slang-termen voor die verwijzen naar het steekgeweld in de UK en gerelateerd zijn aan de UK drill, zoals *dippen*, *cheffen*, *chingen*, *splashen* en *kweffen*.

views te genereren. In de literatuur wordt deze vorm van online aandacht vragen, *cappen voor clout* genoemd. Drillers uitten zich dan extreem gewelddadig hetgeen niet overeenkomt met de werkelijkheid. Door een overdreven gewelddadige muzikale voorstelling te geven proberen zij hun muziek te promoten, het publiek te prikkelen en de commerciële verkoop te stimuleren (Roks & Van den Broek, 2020). Cappen voor clout is overigens niet zonder risico. De gewelddadige voorstellingen kunnen op de digitale straat snel escaleren, omdat sommigen drillers elkaars street credibility publiekelijk in twijfel trekken. Wanneer deze confrontaties op het internet plaatsvinden kan het voorkomen dat drillers de druk voelen om in het offline domein³⁴ de authenticiteit van hun straatidentiteit te verdedigen, hetgeen gepaard kan gaan met ernstige vormen van geweld, letselschade en soms (dodelijke) slachtoffers. Hoe jongeren binnen de online straatcultuur met deze druk omgaan is (nog) onvoldoende bekend, derhalve is verder onderzoek naar de online en offline dynamiek noodzakelijk (Roks & Van den Broek, 2020; Weijers, Ferweda & Roks, 2021).

3.2 Signaleren en bespreken online straatcultuur

In deze paragraaf volgt allereerst een beschrijving van het signaleren en analyseren van risicosignalen binnen de online straatcultuur (3.2.1). Ter afsluiting zal aandacht zijn voor interventies die effectief kunnen zijn voor het bespreken van deze risicosignalen (3.2.2).

3.2.1 Signaleren kenmerken van online straatcultuur en delinquent gedrag

Doorgronden van online straatcultuur en vroegsignalering

De reclassering richtte zich traditioneel op de drie W's: Woning, Werk en Wijk³⁵ (Poort & Eggink, 2009). Volgens Ferweda (2020) zijn de drie W's nog steeds belangrijke factoren voor de afbouw van delinquent gedrag, maar zijn de drie W's in het digitaal tijdperk aan verandering onderhevig. Tijdens de digitalisering van de maatschappij is namelijk aandacht gekomen voor een vierde W, waarbij de vierde W staat voor WIFI. Met deze vierde W wordt het belang van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten benadrukt. Waar jongeren voor de komst van het internet afhankelijk waren van het fysiek ontmoeten van elkaar, is tegenwoordig inloggen op het internet al voldoende. Het internetgebruik van jongeren is volgens Laan, Pleysier & Weerman (2020) een mogelijke oorzaak voor de huidige daling van jeugdcriminaliteit. Als verklaring wordt door hen gewezen op de toegenomen digitalisering en de rol van social media. Jongeren spenderen, in vergelijking met vroeger, minder tijd met vrienden op de fysieke straat en zijn meer online en op social media te vinden (Laan, Pleysier

³⁴ Het komt voor dat drillers elkaar openbaar en online uitdagen en belachelijk maken. Tevens komt het voor dat drillers elkaar zoeken in *opps blocks*, vijandelijke buurten. Verder zijn er situaties bekend waarin online geld wordt geboden om een *opp*, vijand, in elkaar te slaan of neer te steken. Ook zijn er video's bekend waarin groepen in het offline, publieke domein elkaar treffen en met elkaar vechten met soms een dodelijke afloop tot gevolg (Roks & Van den Broek, 2020).

³⁵ Of iets diplomatieker 'Wederhelft'

& Weerman, 2020). Met name de hoeveelheid tijd die ongestructureerd wordt doorgebracht op de fysieke straat ('rondhangen'), is gerelateerd aan een verhoogde kans op delinquent gedrag (Haneveld & Wijk, 2020).

Hoewel de digitalisering enerzijds positieve effecten kent, leert deze literatuurstudie dat het gebruik van internet anderzijds kan leiden tot nieuwe (digitale) delinquent gedragingen. Jongeren zijn dan wel minder te zien op de fysieke straat, maar zijn in plaats daarvan veelvuldig aanwezig op de digitale straat. Om die reden is kennis van online straatcultuur binnen een reclasseringstraject wenselijk, omdat de digitale straat tenslotte ook behoort tot de leefwereld van jongeren. Wanneer reclasseringswerkers streetwise en online zijn, kunnen zij op deze manier de complete leefwereld beschouwen en eventuele online risico's meewegen in de risicotaxatie(s). Om online straatcultuur te signaleren is het allereerst van belang om aandacht te hebben voor de vierde W binnen het reclasseringstraject. Deze vierde W stimuleert het monitoren van social media accounts en kan een aanvulling zijn op het huidige risicomanagement. Daarbij is het cruciaal dat reclasseringswerkers educatie krijgen op het gebied van herkennen van risicosignalen binnen de online straatcultuur. Door te investeren in deze deskundigheidsbevordering is het voor reclasseringswerkers beter mogelijk om de online straatcultuur te doorgronden. De vorige paragrafen leren dat kennis van straatidentiteit, straatwaarden, straattaal, opzichtige consumptie, hiphop en straatsocialisatie kan helpen bij het (vroeg)signaleren, inschatten en duiden van risico's binnen de online straatcultuur.

3.2.2 Intervenieren op en bespreken van signalen van online straatcultuur en delinquent gedrag

Risk-Needs-Responsivity model (RNR)

Wanneer de risicosignalen zijn verzameld, is het mogelijk om daarop te intervenieren. Het RNR-model stelt dat een reclasseringstraject om effectief te zijn, moet worden afgestemd op het risico dat de cliënt in herhaling valt (*Risk*), de criminogene behoeften van de cliënt (*Needs*) en de responsiviteit van de cliënt (*Responsivity*) (Bonta & Andrews, 2017). De reclasseringswerker kan aan de hand van het RNR-model de mate van controle en intensiteit van begeleidingsinterventies bepalen en aan de cliënt verantwoorden. Omdat in deze literatuurstudie straatcultuur centraal staat, zal binnen de uitwerking van het RNR-model aandacht zijn voor het eerder behandelde kenmerk 'straatsocialisatie'. Deze straatsocialisatie is een belangrijk gegeven, omdat de straatsocialisatie invloed kan hebben op het risico, de criminogene factoren en de responsiviteit.

Risicobeginsel (Risk)

Volgens het risicoprincipe moet intensiever ingezet worden bij cliënten met een hoog recidiverisico dan bij cliënten met een laag recidiverisico (Bonta & Andrews, 2017). Om het risico in te schatten van jongeren die zijn ingebed in een online straatcultuur, is het raadzaam

om te bepalen hoe ver de straatidentiteit is ontwikkeld. Deze identiteitsontwikkeling is te bepalen door in gesprek te gaan over de straatsocialisatie en het gedrag op social media accounts te volgen en te duiden. Daarnaast kunnen gesprekken met de jongere, eerdere risicotaxaties en raadpleging van het justitiële dossier hulp bieden bij het vormen van een compleet risicoprofiel. Door deze uitgebreide informatie te analyseren is het voor een reclasseringswerker mogelijk om te bepalen in welke socialisatiecategorie een jongere valt. Wanneer de categorisering duidelijk is en het risico is bepaald, is het van belang om de intensiteit van interventies af te stemmen op de hoogte van het recidiverisico. Dit is van belang, omdat het risicobeginsel stelt dat teveel interventies bij een lager risico kan zorgen voor een averechts effect (Bonta & Andrews, 2017). In het geval van online straatcultuur is het raadzaam om de interventies te richten op de online leefwereld. Deze interventies worden in sub paragraaf 3.2.2. verder toegelicht.

Behoeftebeginsel (Needs)

Het behoeftebeginsel richt zich op problemen van cliënten die samenhangen met het delinquente gedrag, de zogenaamde criminogene factoren. Bonta & Andrews (2017) gaan er vanuit dat criminogene factoren³⁶ dynamisch en beïnvloedbaar zijn. Wanneer we de primaire met de secundaire straatsocialisatie vergelijken, is het denkbaar dat de primaire groep over het algemeen meerdere criminogene factoren zal bevatten. De primaire groep is namelijk gewend om op jonge leeftijd de eerste stappen te maken in de criminaliteit, structureel antisociaal gedrag te vertonen en omgang te hebben met delinquente leeftijdgenoten binnen de straatcultuur (El Hadioui, 2011). Om die reden is het dus voorstelbaar dat de primaire groep stevigere interventies nodig zal hebben dan de secundaire groep, omdat zij mogelijk meerdere problemen zullen ervaren op verschillende levensgebieden. Deze hypothese wordt ondersteund door het onderzoek van El Hadioui (2011), hij bevestigt namelijk dat jongeren binnen de straatcultuur vaker te maken krijgen met verslavingsproblematiek, schulden, geen opleiding, een taalachterstand en snellere uitwijkmogelijkheden naar het criminele milieu. Ook binnen *Moffitt's dual taxonomy-theory* zijn twee groepen te zien. Moffitt (1993) verdeelt delinquente jongeren in een grote groep die vooral tijdens de adolescentie delinquent gedrag laat zien *adolescence limited*, en een kleine groep die al op jonge leeftijd antisociaal gedrag vertoont en een leven lang betrokken blijft bij delinquent gedrag, *life course persistent*. Moffitt geeft aan dat de laatste groep vaker problemen ervaart op meerdere levensgebieden. Zij benadrukt daarbij dat het vroegtijdige probleemgedrag een belangrijke voorspeller is voor aanhoudend delinquent gedrag in de toekomst. Hetzelfde gedragspatroon is terug te zien bij de primaire groep. Wanneer bovenstaande theorieën geprojecteerd worden op delinquente jongeren binnen de online straatcultuur, is het raadzaam om ook de social media accounts van deze jongeren te volgen. Door hen online te monitoren is er meer zicht op online delinquent

³⁶ Criminogene factoren kunnen zijn: antisociale gedrag, pro criminele houding, antisociale persoonlijkheidskenmerken, delinquente vrienden, middelengebruik, problematische gezinssituatie, slecht functioneren op school of werk, gebrek aan (prosociale) zinvolle dagbesteding, schulden en huisvesting (Bonta & Andrews, 2017).

gedrag en samenhangende criminogene factoren. De studie van Milkami et al. (2010) onderschrijft tenslotte dat online delinquent gedrag vaak een verlengde is van offline probleemgedrag.

Responsiviteitsbeginsel (Responsivity)

Bonta & Andrews (2017) stellen dat interventies gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak het meest effectief zijn. Deze cognitieve gedragsmatige aanpak kan bij zowel de primaire als secundaire groep ingezet worden, omdat beide groepen cognitief gedragsmatige raakvlakken met elkaar hebben. El Hadioui (2011) stelt namelijk dat beide categorieën dezelfde psychologische behoefte aan erkenning, waardering, geborgenheid en identificatie hebben. Om deze behoefte te bevredigen zijn veel jongeren ingebed geraakt in een straatcultuur (De Jong, 2007). Hoewel sprake is van cognitief gedragsmatige overeenkomsten is het denkbaar dat het aansluiten van interventies tussen de groepen kan verschillen. Dit heeft te maken met het feit dat de primaire groep jarenlang heeft geleefd volgens straatwaarden en de secundaire groep niet. El Hadioui (2011) geeft aan dat de straat voor hen altijd een onderdeel van het leven zal blijven, omdat de straatidentiteit diep verweven is geraakt met persoonlijke identiteit. Hij benadrukt daarbij dat het beïnvloeden van de straatidentiteit een langdurig proces kan zijn. Zelfs als iemand binnen de primaire groep bewust besluit om het leven van de straat te verlaten, is daarmee de onbewuste diepgewortelde psychische en emotionele straatidentiteit nog niet verdwenen. Het is hierdoor voorstelbaar dat interventies sneller en beter matchen bij jongeren met een secundaire straatsocialisatie dan bij jongeren met een primaire straatsocialisatie, omdat de interventie namelijk moet aansluiten bij de intellectuele en sociale vaardigheden van de cliënt (Van der Laan, 2004).

Aanbevolen werkwijzen binnen een reclasseringstraject

Wanneer middels het RNR-model een plan van aanpak is gevormd, kan er gekeken worden naar de mogelijkheden van gespreksvoering en begeleiding. Bosker et al. (2020) laten in hun studie zien dat meerdere interventies effectief kunnen zijn. Om delinquent gedrag te beïnvloeden is volgens Bosker et al. (2020) meer dan alleen controle nodig, volgens hen is een combinatie van controleren en begeleiden het meest effectief. Door naast het controleren de leefwereld, gevoelens en behoeften te bespreken bestaat er een grotere kans dat cliënten beter meewerken, afspraken trouw zijn en minder snel recidiveren (Paparozzi & Gendreau, 2005). Respect, begrip en samenwerking zijn daarbij sleutelbegrippen om de slagingskans van het reclasseringstraject te vergroten (Skeem, Encandela & Eno Loudon, 2003). Deze dubbelzijdige roloriëntatie van begrenzen en ondersteunen wordt aangeduid als 'hybride werken' (Menger, Krechtig & Bosker, 2017).

Binnen de *Core Correctional Practices* (CCP) kan deze dubbelzijdige roloriëntatie verder vormgegeven worden. Andrews & Kiessling introduceerden in 1980 de vijf CCP. In deze

paragraaf worden de CCP gekoppeld aan jongeren die ingebed zijn in een online straatcultuur. De vijf CCP worden door Dowden & Andrews (2004) als volgt beschreven:

-Op een effectieve wijze omgaan met autoriteit: Daarbij is het van belang dat justitiële kaders binnen een reclasseringstraject duidelijk zijn, maar dat de cliënt wel ondersteuning krijgt om binnen deze kaders te bewegen. Het is daarbij van belang om op een niet dominante manier de regels op te leggen, *firm but fair*.

Deze vorm van gematigd autoritair optreden kan ingezet worden wanneer (online) signalen van delinquent gedrag zich voordoen. Het is dan zaak om met de jongere in gesprek te gaan en te vragen naar zijn beweegredenen. Het gedrag kan vervolgens begrensd worden door bijvoorbeeld een officiële waarschuwing te geven, waarna iemand meestal zijn traject kan hervatten. Wel zal bij delinquent gedrag te allen tijde van gedachten worden gewisseld met een officier van justitie, om zodoende het verdere verloop van het reclasseringstraject af te stemmen.

-Prosociaal modelleren en bekrachtigen: In het reclasseringstraject gewenst gedrag laten zien en cliënten belonen wanneer zij dergelijk gedrag overnemen. Daarnaast is het van belang om ongewenst gedrag af te keuren en cliënten te helpen bij de gedragsverandering.

Deze methode kan hulp bieden bij het positief beïnvloeden van online delinquentie profilerings. Daarbij is het mogelijk om de on- en offline wereld met elkaar te verenigen. Een reclasseringswerker kan namelijk online risicosignalen offline bespreken en daar in de spreekkamer prosociaal gedrag tegenover stellen. Zoals eerder besproken beweren veel jongeren online dat zij betrokken zijn bij drugshandel. Volgens El Hadioui (2011) excelleren deze jongeren in verkooptechnieken en het onderhouden van klantenbestanden. Om te overleven in de drugswereld dienen deze jongeren te beschikken over een enorm economisch inzicht omdat zij, buiten het zicht van de autoriteiten, logistieke lijnen moeten organiseren, strategisch moeten onderhandelen, voortdurend risico's moeten inschatten en op de hoogte moeten zijn van vraag en aanbod. Door prosociaal te modelleren kunnen deze jongeren hun handelskennis leren gebruiken bij het opstarten van bijvoorbeeld een legale zelfstandige onderneming. Daarnaast kunnen reclasseringswerkers deze jongeren doorverwijzen naar gespecialiseerde financiële instanties,³⁷ die hen kunnen helpen bij de organisatie van een legale bedrijfsvoering. Er zijn namelijk tal voorbeelden van jongeren die de criminaliteit achter zich hebben gelaten en succesvol betrokken zijn geraakt bij het opzetten van succesvolle en legale eenmanszaken (El Hadioui, 2011).

³⁷ Een voorbeeld van dergelijke instantie is de [Materieel Juridische Dienstverlening \(MJD\)](#) van Fivoor. Deze afdeling is inpartijdig gevestigd en kent nauwe samenwerkingsverbanden met GGZ Reclassering Fivoor. De MJD biedt financieel maatwerk met als doel gedragsverandering te stimuleren en de eigen kracht en zelfredzaamheid te vergroten.

- *Probleemoplossing*: Bij cliënten een prosociaal probleemoplossend vermogen stimuleren.

Vanuit de straatwaarden is het normaal om conflicten met geweld te beslechten (De Jong, 2007). Deze manier van denken en doen kan zorgen voor strafbare situaties. Derhalve is het van belang om in het reclasseringstraject de straatwaarden continu te weerleggen en educatie te bieden rondom alternatieve oplossingsstrategieën binnen on- en offline probleemsituaties.

-*Gebruik van bronnen in de samenleving*: Samen met de cliënt inschakelen van noodzakelijke hulp van instanties.

Zoals El Hadioui (2011) al eerder schetste hebben jongeren met een primaire straatsocialisatie een ernstige achterstand op het gebied van scholing, werk en taal. De soms bureaucratische en gedigitaliseerde maatschappij kan overweldigend voor hen zijn, om die reden kan een reclasseringswerker ondersteunen bij het vinden van scholing en werk. Daarnaast kan de reclasseringswerker hulp bieden bij het beheersen van de Nederlandse taal. Te denken valt aan ondersteunen bij het digitaal inschrijven bij uitzendbureaus en opstellen van sollicitatiebrieven. Verder kan de reclasseringswerker educatie bieden rondom het aanvragen van een DigiD, internetbankieren of een woonpas. Jongeren leren op deze manier dat internet niet alleen bestaat uit social media, maar dat het gebruik van internet ook nodig is om te participeren in de maatschappij.

- *Kwaliteit van interpersoonlijke relaties tussen reclasseringswerker en cliënt*: een open, warme, enthousiasmerende en oplossingsgerichte communicatiestijl.

Door kennis te hebben van online straatcultuur, open te staan voor andere denkwijzen en begrip te tonen voor iemand zijn socialisatie, is het beter mogelijk om straatwaarden en online (delinquente) gedragingen te bespreken. De kwaliteit van de interpersoonlijke relatie zou bij kunnen dragen aan een duurzame gedragsbeïnvloeding, omdat er sprake is van begripvolle, geduldige en een aandachtige benadering. Uit onderzoek naar attitudes van professionals werkzaam in een justitiële setting is gebleken dat dit soort attitudes de kans op succesvol afronden van het traject vergroot (Vogel, Monnee-van Doormalen, Kleijer-Kool & Van Asch, 2020). Daarnaast kan het geloof in de cliënt de gedragsverandering bespoedigen. Rovers (2007) verwijst naar het zogenaamde *belief-effect*, dat stelt dat wanneer iemand verwacht of gelooft in een toekomstige gedragsverandering, dit de kans vergroot dat deze gedragsverandering ook daadwerkelijk zal plaatsvinden. De reclasseringswerker heeft hierin een belangrijke rol. Zijn of haar houding, gebruikte methodieken en ervaringen leiden namelijk tot *belief-effecten* die invloed hebben op de uitkomst van de interventie. Daarbij is de persoon van de professional belangrijk voor de uitkomsten van een interventie (De Jong & Denkers, 2020). Een positieve attitude ten opzichte van rehabilitatie, gedragsverandering en andermans denkpatronen zijn belangrijke ingrediënten om gedragsbeïnvloeding te bewerkstelligen. Daarnaast vergroten kenmerken als flexibiliteit, empathisch vermogen en emotionele stabiliteit de slagingskans op een duurzame gedragsverandering (Vogel, Monnee-van Doormalen, Kleijer-Kool & Van Asch, 2020).

Muziek als interventie

Roks & Van den Broek (2020) adviseren daarom ook om oprecht geïnteresseerd te zijn in de muziek³⁸ die jongeren maken. Deze interesse kan de reclasseringswerker helpen om meer begrip te krijgen van de online straatcultuur die daarmee samenhangt. Hoe onheilspellend de muziek ook kan klinken, deze zou niet per definitie geïnterpreteerd moeten worden als risicosignaal. Sterker nog, het feit dat deze jongeren stappen zetten in de (drill)rapscene kan ook een poging zijn om een delictvrij leven op te bouwen. Middels het maken van muziek kunnen zij namelijk het straatleven en de criminaliteit achter zich laten, omdat muziek voor hen kan fungeren als legaal verdienmodel (Roks & Van den Broek, 2020). Naast het controleren van gewelddadige teksten en videoclip, is het raadzaam om jongeren te begeleiden bij het maken van muziek. Er zijn namelijk voorbeelden waarin jongeren in (gedwongen) hulpverlenings-trajecten studiotijd³⁹ kregen aangeboden, zodat zij onder begeleiding hun muziek konden produceren. Studiotijd is immers voor veel jongeren niet te financieren, echter krijgen zij door dergelijk initiatief toch de mogelijkheid om hun talenten te ontwikkelen. Deze interventie zorgt voor nieuwe begeleidingsmogelijkheden en heeft als neveneffect dat jongeren letterlijk van de straat zijn (Roks & Van den Broek, 2020). Door als reclasseringswerker geïnteresseerd te zijn in de muziek biedt het naast controle mogelijkheden ook de gelegenheid om met hen in gesprek te gaan over de risicosignalen die gezien en gehoord worden binnen de muziek(clips).

Online weerbaarheid

Door gesprekken te wijden aan online risicosignalen biedt dit ook de mogelijkheid om jongeren online weerbaarder te maken en educatie te bieden rondom de hyperrealiteit van online straatcultuur. Het is noodzakelijk om in gesprek te gaan over deze realiteit en hen alternatieve denkwijzen aan te leren, omdat zij anders een schijnwerkelijkheid voor zichzelf creëren. De eerder besproken Core Correctional Practices (CCP) zijn volgens Bosker et al. (2020) effectief om deze gedragsverandering te bewerkstelligen. Jongeren die leren dat niet alles op het internet echt is, kijken heel anders naar delinquente profileringen dan jongeren die daar niet van bewust zijn. Door deze bewustwording kunnen zij gaan beseffen dat delinquente profileringen slechts theatrale vertoningen kunnen zijn en niet per definitie hoeven samen te hangen met de realiteit (Roks & Van den Broek, 2020). Wanneer jongeren wel aannemen dat alles echt is en de hyperreële straatcultuur gaan zien als realiteit, ontstaat er bij hen een schijnwerkelijkheid. Jongeren kunnen hierdoor een vertekend beeld krijgen van de samenleving en een (vals) gevoel van onveiligheid ervaren, hetgeen kan leiden tot het dragen en gebruiken van wapens (Weijers, Ferweda & Roks, 2021). Om die reden is het van belang om in de offline meldplichtgesprekken uitvoering in te gaan op de denkpatronen en realiteitsbeleving

³⁸ Veel muziekclips zijn terug te zien op Youtube

³⁹ Op 25-02-2021 volgt het bericht dat jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel studiotijd krijgen geboden. De studio van o.a. Broederliefde en Frenna wordt voor hen beschikbaar gesteld. Het uitgangspunt hiervan is talentontwikkeling en maatschappelijke betrokkenheid bij deze jeugd (Jeugd bescherming Rotterdam Rijnmond, 2021).

van jongeren die ingebed zijn in een online straatcultuur. Door het gesprek aan te gaan over de risico's kunnen jongeren bewust worden gemaakt van de gevaren binnen de online straatcultuur. De delinquente profilering is in veel gevallen immers niet vrijblijvend. Het feit dat jongeren zich delinquent profileren kan mede door het permanente karakter van het internet, serieuze en langdurige schade toebrengen aan hun verdere leven. Te denken valt aan problemen met het opbouwen van een maatschappelijke carrière, bijvoorbeeld wanneer een (potentiële) werkgever of een woningcorporatie geconfronteerd worden met deze profilering (Roks & Van den Broek, 2020). Het is daarom zaak om jongeren bewust te maken van de gevaren van een online delinquente profilering voordat het te laat is.

3.3 Reclasseringsbeleid en raadpleging online leefwereld

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de mogelijkheden van het landelijk reclasseringsbeleid⁴⁰ ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen (3.3.1).

3.3.1 Toegang tot digitale reclasseringsdossiers

Deze literatuurstudie laat zien dat binnen de online leefwereld van cliënten risicovol gedrag kan voorkomen. Volgens Veen (2018) stellen cliënten onbewust een digitaal dossier van zichzelf beschikbaar hetgeen geraadpleegd kan en mag worden voor de verdere inrichting van het reclasseringstraject. Volgens de SVG en de RN zijn deze digitale dossiers waardevol en is raadpleging daarvan uitsluitend toegestaan wanneer sprake is van openbare toegankelijkheid (SVG, z.d.; RN, z.d.). Wanneer sprake is van een openbare bron mag de online informatie geraadpleegd worden voor een reclasseringsadvies, toezicht of werkstraf. Het is als het ware een extra controlebron die reclasseringswerkers kunnen gebruiken voor het vormen van een completer reclasseringsdossier (RN, z.d.).

Daarnaast is de raadpleging van online bronnen aanbevolen, omdat bijna elke cliënt een online identiteit heeft. Deze identiteiten komen terug op social media of verschillende openbare platformen. Het online gedrag is vaak een afspiegeling van het offline gedrag en om die reden relevant voor een reclasseringstraject (SVG, z.d.). Wanneer de online leefwereld betrokken is binnen het reclasseringstraject, is het wenselijk om daarover transparant en integer te zijn. In een eerste gesprek met de cliënt kan bespreekbaar gemaakt worden dat de raadpleging van online bronnen onderdeel kan zijn van het reclasseringstraject (RN, z.d.). Deze raadpleging is voor reclasseringswerkers voordelig, omdat online bronnen inzicht kunnen geven in de statusupdates van cliënten. Uit pilots blijkt namelijk dat het merendeel van de cliënten gebruik maakt

⁴⁰ Per 8 juni 2021 wordt het beleid rondom online raadpleging nader bekeken. Sindsdien zijn de geraadpleegde stukken niet meer terug te vinden op het intranet. Voor de volledigheid zijn in de literatuurlijst de titels van de beleidscommunicatie benoemd. Alle beleidstukken zijn in het bezit van onderzoeker. Indien inzage gewenst is zal de onderzoeker een verzoek indienen bij de reclasseringsorganisaties.

van deze statusupdates en zonder enige verhulling informatie deelt (SVG, z.d.). Door het volgen van social media-accounts kan relevante informatie uit de online leefwereld door reclasseringswerkers gebruikt worden om te bespreken tijdens meldplichtcontacten.

Hoewel het openbare karakter doet vermoeden dat de online leefwereld gemakkelijk te raadplegen is, vraagt de praktijk om een respectvolle en discrete handelswijze. Het is namelijk vanwege privacyredenen van belang dat reclasseringswerkers anoniem blijven, geen online connecties met cliënten aangaan en social media accounts van de organisatie gebruiken⁴¹ (RN, z.d; SVG, z.d.). Wanneer online risico's gezien worden is het vereist dat de reclasseringswerker afstemming zoekt met collega's en middels een intercollegiale toetsing (ICT) de risicosignalen bespreekt en daarop intervenueert. Indien in de ICT groep verdeeldheid ontstaat over het gevaars- en recidiverisico, is het van belang om te allen tijde een unitmanager te raadplegen. Bij het betrekken van de online leefwereld gelden dezelfde privacyregels⁴² en beroepsethiek als bij reguliere reclasseringstrajecten hetgeen moet zorgen voor een zorgvuldig en discreet proces (RN, z.d).

Deze beleidsverkenning laat zien dat de reclassering de noodzaak ziet van het betrekken van de online leefwereld binnen reclasseringstrajecten. Hoewel zij erkennen dat de online leefwereld onderdeel moet zijn van een reclasseringstraject, is er maar summier beleid op geschreven. Er zijn namelijk beperkte handelswijzen en handvatten voor reclasseringswerkers beschikbaar.

3.4 Conclusie

Onderhavig literatuuronderzoek laat een specifiek beeld zien van de online leefwereld van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen.

Vanuit de literatuur zijn vier kenmerken van online straatcultuur naar voren gekomen. Het eerste kenmerk is performance van straatidentiteit. Binnen de performance van straatidentiteit benadrukken jongeren dat zij: uit achterstandsbuurten komen, veel geld hebben, betrokken zijn bij criminaliteit, bereid zijn om geweld te plegen, gelieerd zijn aan delinquente personen en zich houden aan een zwijgcode. Een tweede kenmerk is opzichtig consumeren. Binnen deze opzichtige levensstijl laten jongeren op hun social media zien dat zij het kunnen veroorloven om uitbundig geld te spenderen. Deze levensstijl ontleent status, omdat zij pronken met hun weelde en anderen daarmee kunnen imponeren. Voorts laat de literatuur zien dat de online straatcultuur veelvuldig samenhangt met een derde kenmerk, namelijk hiphopmuziek. Deze

⁴¹ Per 8 juni 2021 verschijnt een beleidsbericht waarin staat dat de fictieve SVG accounts verwijderd worden, omdat het gebruik ervan discutabel is ten aanzien van de privacywetgeving. Desalniettemin blijft het toegestaan om cliënten zonder organisatie account online te volgen, mits de bronnen openbaar toegankelijk zijn (persoonlijke communicatie SVG)

⁴² Delen van inhoudelijke informatie is alleen toegestaan wanneer sprake is van een getekend 'verklaring van geen bezwaar' (VGB) of wanneer derden ketenpartners zijn.

muziek staat bekend als de vertolking van het leven van de straat en is sinds het ontstaan ervan een verzetscultuur ten opzichte van de maatschappij, politie en justitie. Vooral binnen de gansta- en drillrap wordt door rappers verwezen naar geweld, criminaliteit en bendes, hetgeen kan zorgen voor een delinquente subcultuur. Binnen deze delinquente subcultuur is een vierde kenmerk op te merken, namelijk de straatsocialisatie. De literatuur schetst twee categorieën binnen de online straatcultuur, de primaire en secundaire groep. Enerzijds is een groep te zien die diep ingebed is in de online straatcultuur, waarbij de straatidentiteit sterk ontwikkeld is. Anderzijds is een groep te zien die minder ingebed is en meer betrokken is vanuit stoerdoenerij of vanwege een tijdelijke tussenstop binnen de identiteitsontwikkeling.

De literatuur laat verder zien dat online straatcultuur kan samenhangen met delinquent gedrag. Veel jongeren versterken namelijk hun straatidentiteit door online geweld te communiceren of strafbaar gedrag te verheerlijken. Doordat zij zich online delinquent profileren, bestaat er een risico dat jongeren in de offline wereld deze identiteit moeten verdedigen hetgeen gepaard kan met geweld. Ook het opzichtig consumeren kan delinquent gedrag uitlokken, omdat veel jongeren vaak niet het geld hebben om dergelijk opzichtige levensstijl te financieren. Het is om die reden denkbaar dat jongeren delicten plegen om deze levensstijl te bekostigen. Ook de subgenres gangsta- en drillrap kunnen delinquent getinte teksten bevatten. Hoewel de muziekstroming te categoriseren is als hyperviolent, leert de literatuur dat de muziek niet de directe katalysator is voor geweldpleging. Uit meerdere onderzoeken blijkt namelijk dat het online bedreigen, beledigen en uitdagen van elkaar meespeelt in de gewelddadige escalaties.

Om zicht te krijgen op online risicovol gedrag, is het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten raadzaam. Het gebruik van de vierde W (WIFI) wordt daarom ook als aanvulling op drie W's aanbevolen. Door als reclasseringswerker (simpelweg) online te zijn, ontstaat meer zicht op eventuele online risicosignalen en kunnen risicovolle online gedragingen (vroeg) gesignaleerd en meegewogen worden in risicotaxaties.

Naast het signaleren is ook het interveniëren van belang. Het RNR-model leent zich ervoor om per casus de intensiteit van interventies, de behoeften en responsiviteit te bepalen. Omdat dit onderzoek is gericht op straatcultuur, is in het model het kenmerk straatsocialisatie geïntegreerd. Deze integratie is relevant omdat deze socialisatie invloed kan hebben op de intensiteit van interventies, criminogene factoren en gedragsbeïnvloedingsmogelijkheden. Om gedrag duurzaam te beïnvloeden is het gewenst om hybride te werken. Het is namelijk het meest effectief om naast het controleren, een ondersteunende rol aan te nemen binnen de begeleidingsgesprekken. Het hybride werken kenmerkt zich door een zogenaamde dubbelzijdige rolorientatie waarin controlerende en begeleidende facetten binnen een reclasseringstraject in balans zijn. Binnen de Core Correctional Practices (CCP) kan deze balans verder vorm gegeven worden. Door de CCP te gebruiken bestaat er een grotere kans op gedragsbeïnvloeding, omdat ook de CCP effectief zijn gebleken om tot gedragsverandering te komen. Daarnaast kan ook de muziek gebruikt worden als interventie. Doordat reclasseringswerkers hun interesse tonen en op deze manier betrokken raken bij de muziekproductie,

kunnen risicosignalen binnen deze muziekproductie eerder en beter gesignaleerd, begrepen en besproken worden. Ten tijde van deze bespreking kan de reclasseringswerker educatie bieden over de gevaren van delinquent getinte muziekproducties en de online verspreiding ervan. De zogenaamde 'online weerbaarheid' kan een relevant gespreksonderwerp zijn binnen de begeleidingsmomenten, omdat jongeren hierdoor bewuster gemaakt kunnen worden van de langdurige schade van een online delinquente profilering. Tevens kan educatie geboden worden rondom de hyperrealiteit van online straatcultuur en de schijnwerkelijkheid die daar uit voort komt.

Volgens het reclasseringsbeleid stellen cliënten onbewust een digitaal dossier van zichzelf beschikbaar. Inzicht in deze digitale dossiers geven een completer beeld van risicovolle gedragingen die cliënten on- en offline kunnen vertonen. Tevens mag relevante informatie gebruikt worden voor verdere inrichting van het reclasseringstraject, dit is wettelijk toegestaan mits de social media-accounts openbaar te volgen zijn. Bij het betrekken van de online leefwereld gelden dezelfde privacyregels en beroepsethiek als bij reguliere reclasseringstrajecten hetgeen bijdraagt aan een zorgvuldig en discreet proces.

Het theoretisch kader is uitgemond in een operationalisering en geïllustreerd in een conceptueel model. Deze kenmerken zijn de kapstok voor het empirische onderzoek en het fundament voor interviewvragen en de photo-elicitation. In [bijlage 1](#) is het model weergegeven.

4. Empirische resultaten

In dit hoofdstuk wordt de empirische hoofdvraag beantwoord: *Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?* In de onderstaande paragrafen worden de resultaten aan de hand van de empirische deelvragen beschreven.

In 4.1 wordt met de respondenten gesproken over de kenmerken van online straatcultuur. Vervolgens is gevraagd in hoeverre zij denken dat kenmerken van online straatcultuur invloed kunnen hebben op delinquent gedrag. Nadien is ingegaan op het herkennen en signaleren van online straatcultuur (4.2). Voorts zijn de reclasseringswerkers bevroegd over hun visie rondom het bespreken van signalen en kenmerken van online straatcultuur (4.3.). Daaropvolgend wordt ingegaan op het reclasseringsbeleid en zijn de reclasseringswerkers bevroegd naar de mogelijkheden en knelpunten binnen dit beleid (4.4). Tot slot worden aan de hand van bovenstaande data in 4.5 enkele conclusies ten aanzien van de empirie gepresenteerd.

Naast interviewvragen is gebruik gemaakt van photo-elicitation. Aan de hand van dit materiaal is een kunstmatige social media-omgeving gerealiseerd. Dit was nodig omdat meer dan de helft van de respondenten aangaf binnen zijn of haar werk alleen gebruik te maken van Whatsapp en niet van overige social media⁴³. In paragraaf 4.2 zal hier verder op worden ingegaan. Door een online simulatie te creëren is het voor onderzoeker evenwel mogelijk geweest om te toetsen in hoeverre de respondenten zinspeling op delinquent gedrag binnen de online straatcultuur kunnen signaleren en herkennen. De respondenten hebben bij dit experiment de volgende instructies gekregen: stel, je begeleidt cliënten die zijn ingebed in een online straatcultuur en je ziet de volgende afbeeldingen, wat zie je en welke betekenis geef je eraan?

⁴³ Met overige social media wordt in dit onderzoek Facebook, Instagram, Youtube, Twitter en Snapchat bedoeld. De online leefwereld bestaat dus uit Whatsapp, maar ook overige social media.

4.1 Kenmerken en de invloed van online straatcultuur

In deze paragraaf komen de onderwerpen straatidentiteit, opzichtig consumeren, hiphop en straatsocialisatie aan bod. Middels interviewvragen en photo-elicitation is bij de respondenten opgehaald in hoeverre zij denken dat performance van straatidentiteit, communiceren van geweld, opzichtige consumptie en hiphop invloed kunnen hebben op delinquent gedrag.

Straatidentiteit

Alle elf respondenten associëren online straatcultuur met een groep. Wanneer gekeken wordt naar individuen in die groep, zien tien respondenten dat hun cliënten online pronken met (veel) geld. Daarnaast zien zes respondenten dat cliënten online criminaliteit verheerlijken, hetgeen gebeurt door het online plaatsen van delinquent getinte teksten, tonen van wapens en/of zinspelen op criminaliteit:

“Regelmatig zie ik foto’s van cliënten. Eentje waarop iemand ligt te slapen met een pistool naast zijn hoofd. Hij zegt daarmee in feite ik ben er altijd klaar voor. Ook zie ik quotes met snitches get stitches en ik zwijg voor blauw.” (R8)

Respondent 3, 7 en 11 spreken over een straatimago dat deze jongeren zichzelf proberen aan te meten:

“Jongeren lijken een bepaald imago te creëren wat zich kenmerkt door het spreken van straattaal, pronken met geld en het tonen van wapens. Deze jongens ontwikkelen deze identiteit op straat.” (R7)

Zes respondenten vullen daarbij aan dat jongeren binnen de online straatcultuur zich conformeren aan waarden die haaks staan op de maatschappelijke waarden. Zij vermoeden dat jongeren andere waarden nastreven om geaccepteerd te worden binnen de online straatcultuur:

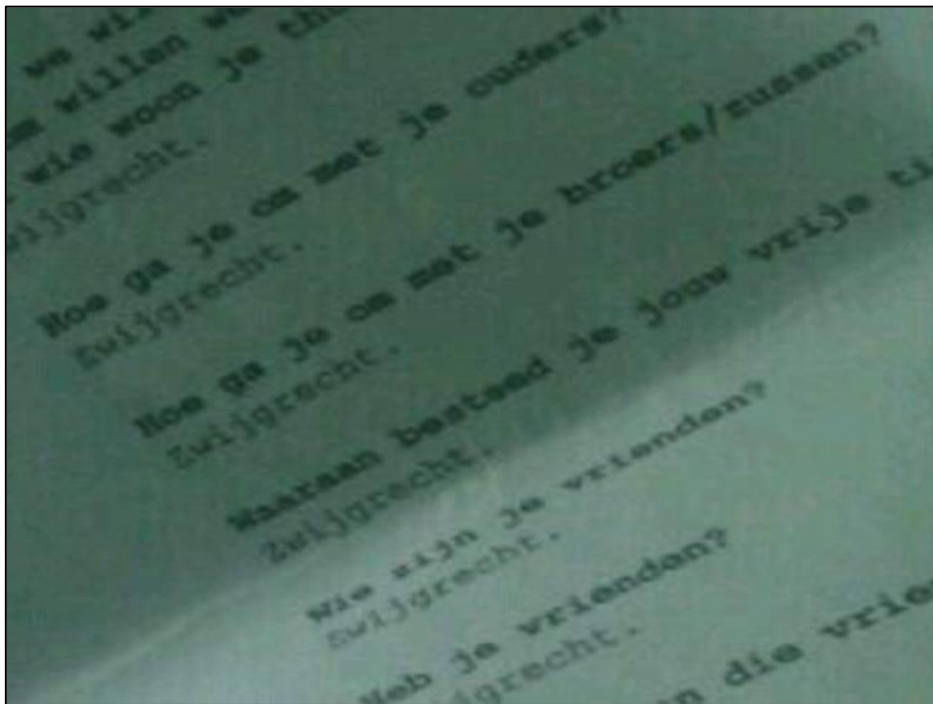
“Snel geld verdienen. Kijk wat ik heb, hoeveel ik heb en wat ik aan heb. Merkkleding en dure auto’s, maar ook voor jezelf kunnen opkomen. Niet het kaas van je brood laten eten en kunnen reageren op een agressieve manier. Er worden niet echt dingen uitgepraat. En dat voor jezelf opkomen gaat vaak gepaard met geweld. Dat zien we ook in terug in onze toezichten.” (R5)

Verder brengen drie respondenten jongeren binnen de online straatcultuur tevens in verband met drugscriminaliteit. Volgens hen zien zij jongeren die ondanks hun veroordeling(en) voor drugsdelicten (nog steeds) drugscriminaliteit normaliseren en zinspelen op inkomsten uit de illegale markt. Eén van de respondenten verklaart hierover het volgende:

“Mijn client is veroordeeld voor drugs dealen en zegt tegen mij: ‘weet je wat snapchat is? Ik weet dat het niet handig is, maar ik wil jou een filmpje laten zien’. Hij laat vervolgens

een snapchat zien waarin hij pakjes geld laat zien. Ik maak het ook mee in de lift, toen ging een andere cliënt naast mij zijn geld staan tellen. Ik vraag dan hoe kom je eraan en waarom tel je dat bij mij? Hij zegt dan lachend: 'zwijgrecht'. Sommigen cliënten zeggen ook: 'ik heb een meldplicht en geen praatplicht!' ". (R10)

Volgens alle respondenten zorgt inbedding in de online straatcultuur vaak voor pro-crimineel gedrag. Om te onderzoeken in hoeverre de respondenten pro-crimineel gedrag binnen deze cultuur herkennen is in deze studie gebruikgemaakt van meerdere foto- en beeldmaterialen. De respondenten kregen allemaal figuur 1 te zien waarbij gevraagd werd wat ze zien en welke betekenis zij eraan geven.

Figuur 1: afbeelding van een verhoorverslag gepost op social media

Acht respondenten koppelen figuur 1 aan een zwijgplicht die binnen de straatcultuur geldt. De respondenten geven aan dat jongeren binnen deze cultuur elkaar niet willen verraden en online willen uitdragen dat zij zich houden aan een bepaalde code, door niet te praten met de politie. Drie van deze respondenten verwijzen in hun analyse naar straattaal, niet *snitchen*. Respondent 9 denkt dat jongeren dit plaatsen omdat ze het grappig vinden. Respondent 10 en 11 koppelen het zwijgrecht aan schaamte en/of achterdocht.

Figuur 2: social mediagebruiker die poseert met verschillende straatculturele symbolen

Wanneer figuur 2 te zien is, zegt een ruime meerderheid dat de zogenoemde 'Free-uitdrukking' kenmerkend gedrag is binnen de online straatcultuur. Acht respondenten geven aan dat de plaatser hiermee zijn vriend uit de gevangenis wenst. Respondenten 8, 9 en 10 vullen daarbij aan dat dit gedrag ook geïnterpreteerd kan worden als een respect- en/of steunbetuiging. De overige respondenten signaleren alleen het geld wat op de foto te zien is.

Opzichtig consumeren

Wanneer met de respondenten de term opzichtig consumeren wordt besproken, geven zij allemaal aan dat het tonen van geld en bezit het belangrijkste kenmerk is van (online) straatcultuur. Als vervolgens wordt gevraagd of zij dit gedrag ook terugzien in hun reclasseringstrajecten bevestigen zij dit. Zij zijn het er unaniem over eens dat het verkrijgen van status een belangrijke reden vormt voor deze opzichtige consumptie. Respondent 11 vat dit proces kernachtig samen:

"Ik denk zelf dat veel mensen die in toezicht lopen en pronken met dure kleren, dat die eigenlijk op heel veel andere facetten van het leven die status niet hebben. Dan gaat het om studie, werk en maatschappelijke status. Ook binnen familie niet echt status hebben, maar dat ze middels kleding toch een bepaalde status kunnen verkrijgen."(R11)

Zes respondenten signaleren dit gedrag eveneens binnen de online leefwereld van hun cliënten. Respondent 7 verklaart hierover:

"Ik heb pas een cliënt gehad die had een filmpje op internet gezet. Hij zat met een paar maten in de auto en had een stapel biljetten vast en ze waren er gewoon mee aan het strooien. Kijk ons even veel geld hebben en dat is volgens mij echt een onderdeel van de straatcultuur. Ik vind het wel opvallend en zorgelijk. Ik zie ze ook met balenciaga⁴⁴ schoenen of D-squared⁴⁵ jassen, dan denk ik hoe betaal je dat? Die schoenen en jassen zijn honderden euro's! (R7)

De overige vijf respondenten rapporteren dat ze het opzichtig consumeren vooral signaleren tijdens de meldplichtgesprekken. Zij zien cliënten die in het bezit zijn van dure kledingstukken, luxe goederen en/of cash geld hetgeen niet strookt met hun inkomenspatroon. Vier respondenten denken dat het gros van de collega's niet op de hoogte is van designer merken. Zij vermoeden dat veel collega's hierdoor niet de kennis hebben om waardevolle designer kleding of luxe goederen te herkennen en te taxeren. Om dieper in te gaan op dit onderwerp is aan alle respondenten twee afbeeldingen getoond. Daarbij is gebruik gemaakt van dezelfde situering en vraagstelling als bij het eerder getoonde materiaal.

Figuur 3: social mediagebruiker die poseert met flessen drank

Alle respondenten associëren figuur 3 met opzichtig consumeren. Deze jongen laat volgens hen aan de buitenwereld zien dat hij meerdere flessen whisky kan consumeren. Zes respondenten rapporteren dat deze jongen in een club zit en koppelen de setting aan een VIP-

⁴⁴ Designer merk [Balenciaga](#).

⁴⁵ Designer merk [Dsquared2](#).

tafel⁴⁶. Zij geven daarbij aan dat de setting zorgt voor een veel duurdere prijsopgaaf van de flessen dan wanneer deze gekocht worden in een slijterij. Respondent 7 licht toe:

"Ik kan dat nog wel van mezelf herinneren toen ik nog naar clubs ging. Dan zat ik toch altijd naar dat groepje te kijken die werd bediend met flessen. Alles draait om geld. Met geld kan je dit, met geld kan je dure kleding kopen. Met geld kan je dure flessen in de club kopen die met sterretjes worden rondgebracht. Het is toch echt een show." (R7)

Respondent 4 vult daarbij aan dat het niet gaat om de daadwerkelijke waarde van de producten, maar dat iemand kan laten zien dat hij/zij er veel geld voor wil en kan betalen:

"Het trieste is wel dan zit je hier met je vier flesjes Johnnie Walker. Als enig whisky kenner zou ik zeggen wat is dat voor goedkope troep. Het is nog geeneens kwaliteit. Maar het feit dat ze het kunnen kopen in de club en 'bottles kunnen poppen',⁴⁷ daar draait het dus om!" (R4)

Figuur 4: social mediagebruikers die poseren met luxe horloges

⁴⁶ VIP-tafels zijn aparte tafels in een club. De gasten hoeven niet in de ingangsrij te staan, krijgen op een opzichtige manier flessen drank aan hun tafel geserveerd en *shinen* op een prominente plek in de club. Aangezien deze tafels in trek zijn bij criminelen en vaak worden betaald met crimineel geld, hebben verschillende gemeenten strenge eisen gesteld zoals: camerabewaking, girale betalingen en een legitimatieplicht (Vugts, 2018).

⁴⁷ Slang uit de (Amerikaanse) Hiphop scene, *poppin' bottles* oftewel het openschieten en ontkurken van champagne flessen. In de straattaal ook wel *batra's poppen* genoemd.

Aan de hand van figuur 4 rapporteren alle respondenten dat het dragen van een Rolex horloge geldt als statussymbool en eveneens kenmerkend is binnen het opzichtig consumeren:

"Dit zijn doekoe mannen⁴⁸. Het zijn rolexen, dat kan je zien als een statussymbool. De rolex laat zien dat je beschikt over een flink vermogen. Als je tegenwoordig een rolex hebt dan hoor je erbij. Ik denk dat het mede te maken heeft met de rapscene. In mijn tijd had je Ali B die droegen die horloges helemaal niet dat was een heel ander niveau. Maar vandaag de dag zie je dat rappers allerlei rolexen dragen en daar trekken mensen zich aan op. Die willen dat kopiëren en die gaan ook kijken hoe ze die rolexen kunnen verkrijgen". (R11)

Hiphop

Wanneer de respondenten gevraagd wordt naar hun ervaringen met hiphop binnen het cliëntencontact, rapporteren zes respondenten dat zij in hun caseload ooit te maken hebben gehad met gangsta en/of drillrap. De overige vijf respondenten vullen aan dat zij deze muziekstromingen onderdeel vinden van de online straatcultuur, maar dit niet hebben teruggezien in een reclasseringstraject. Respondent 6 blikt terug op een reclasseringstraject waarin gangsta rap een rol speelde:

"Ik heb een cliënt die bij Top Notch⁴⁹ is getekend. Hij verwijst in zijn lyrics⁵⁰ naar bricks⁵¹ en een woningoverval. Hij had me er zelf op geattendeerd om zijn muziek eens te luisteren. Ik heb dat gedaan. Ik heb toen gevraagd: zijn dit waargebeurde verhalen en heb je die dingen zelf meegemaakt? Hij zei eigenlijk overal ja op!"

Respondent 7 geeft aan dat ze ondanks haar desinteresse constant met hiphop in reclasseringstrajecten wordt geconfronteerd:

"Ik ben helemaal niet bekend met de Hiphop-scene en ik houd er ook niet van. Maar je merkt wel dat het onder de jongeren binnen de straatcultuur wel een big happening is. Bijna alle jongeren rappen tegenwoordig. Ze rappen over het leven, maar voornamelijk ook over geld en geweld."

Straatsocialisatie

Wanneer aan de respondenten gevraagd wordt of zij verschillen zien tussen de jongeren die zijn ingebed in een online straatcultuur, rapporteren zij allemaal dat zij twee groepen jongeren onderscheiden. Acht respondenten maken het onderscheid tussen leiders en meelopers.

⁴⁸ Doekoe betekent in het Surinaams geld. Ook binnen de straattaal is doekoe een veelvoorkomend woord.

⁴⁹ Grootste en bekendste Hiphop label van Nederland [Top-notch](#)

⁵⁰ Rapteksten

⁵¹ Straattaal voor cocaïneblokken vaak verwijzend naar kilo's.

Respondenten 3, 8 en 9 geven aan dat de meelopers op zoek zijn naar hun identiteit en de leiders het straatleven écht hebben doorleefd:

"Je hebt een harde kern, maar je hebt ook meelopers. De meelopers doen net alsof, die hebben gewoon werk en school. Maar ze willen erbij horen, maar zijn slim genoeg om hun gedrag onder controle te houden. Maar anderzijds heb je een groep jongens van de straat, die deinzen nergens voor terug en die verdienen hun geld op een illegale manier."(R9)

Respondent 1 ziet een contrast tussen jongeren die daadwerkelijk overgaan tot delinquentie en jongeren die alleen figureren in een videoclip. Respondent 6 ziet discrepantie in het bewust of onbewust kiezen voor het straatleven. Respondent 7 ziet geen verschil, maar juist overeenkomsten; jongeren die op zoek zijn naar geborgenheid en dit bij elkaar vinden binnen de straatcultuur.

Communiceren van geweld

Alle respondenten zijn het erover eens dat binnen de online straatcultuur en Hiphop-scene regelmatig sprake is van gewelddadige communicatie. Om de gespreksstof rondom dit onderwerp aan te wakkeren is aan de respondenten de onderstaande afbeelding getoond. Daarbij is dezelfde situering en vraagstelling gebruikt als bij het eerder getoonde fotomateriaal.

Figuur 5: social mediagebruikers die met statusverhogende elementen poseren

Bij het zien van figuur 5 maken alle respondenten zich zorgen over de echtheid van de wapens. Zij denken allemaal dat deze personen vuurwapengevaarlijk zijn en interpreteren figuur 5 als dreigend. Verder vragen zij zich af waar het geld vandaan komt. Vier respondenten voegen eraan toe dat deze personen met deze dreigende foto status en macht willen uitstralen. Tijdens het analyseren van deze foto blikken zeven respondenten terug op reclasseringstrajecten of een proces-verbaal waar in de online leefwereld wapens te zien waren:

"Ik zag het online op de Whatsapp stories, daar zag ik mijn cliënt met een vuurwapen in de lucht schieten. Ik heb dit meteen gemeld aan de politie!"(R4)

"Ik had een cliënt in schorsingstoezicht omdat hij op de foto stond met een handgranaat."(R11)

Alle respondenten denken dat het online tonen van wapens consequenties kan hebben in de offline wereld. Respondent 8 legt uit hoe dit in zijn werk kan gaan:

"Ik denk dat het gevaar erin ligt, dat mensen wapens showen die ze niet eens dragen. Kijk mij eens met een wapen, maar als het dan ooit tot een confrontatie zal leiden met een andere partij kan de andere partij zich ook zwaarder gaan bewapenen. Dan heb je wel dodelijke gevolgen in plaats dat mensen met elkaar op de vuist gaan. Ik heb een cliënt die showt er ook mee, maar ik weet dat hij thuis alleen een honkbalknuppel heeft. Als dat ooit tot een confrontatie komt met een ander dan heb je dus zo'n probleem."(R8)

Invloed van opzichtig consumeren op delinquent gedrag

Alle respondenten rapporteren unaniem dat zij het opzichtig consumeren beschouwen als risicosignaal. Zij denken allen dat hebzucht naar designer kleding, luxe goederen en geld, delinquent gedrag kan uitlokken. Het recidiverisico zit volgens hen vooral in het feit dat jongeren vaak nog geen (legale) financiële zekerheid kennen. Het gebrek aan een structureel legaal inkomen zou volgens hen kunnen leiden tot delicten, omdat veel jongeren ondanks hun lage of gebrek aan inkomen toch opzichtig willen consumeren. Respondent 11 schetst een uitgebreide risicoanalyse:

"Cliënten die 'fully designer'⁵² over straat lopen verwerven een bepaalde status omdat ze dure kleren dragen en die status moeten ze behouden. Dus wanneer iemand structureel in designer kleding loopt en pats boem naar de ZARA⁵³ gaat, dan zal dat wat doen met zijn status. Als jij altijd in Moncler⁵⁴ jassen loopt en ineens koop je een jas van de ZARA, dan denken mensen wat gebeurt daar? Die persoon zal dat zelf ook als negatief ervaren, omdat die dure kleding zorgen voor aandacht. Mensen willen met hem optrekken en hij ervaart sociale voordelen. Als hij dat niet meer heeft en het niet meer kan bekostigen dan

⁵² Volledig gehuld in designer kleding.

⁵³ De respondent doelt op een kledingketen waar geen designerkleding wordt verkocht [ZARA](#).

⁵⁴ Designermerk [Moncler](#).

is de lijn om delicten te plegen om het wel te kunnen bekostigen héél dun. Te denken valt aan drugshandel om daarmee inkomen te verwerven om toch weer die kleren te kunnen halen. Als je op een bepaalde standaard leeft en dat het enige is waaraan je status aan kan ontlenuen, dan denk ik dat je er alles aan zal doen om die status te behouden!"

Invloed van muziek op delinquent gedrag

Alle respondenten beoordelen het gedrag binnen de drillrapscene als gevaarlijk. Tien respondenten rapporteren dat het gevaar vooral ligt in het online uitdagen, bedreigen en het tonen van wapens. Respondenten 1, 8 en 9 noemen daarbij dat de groepsdruk ook invloed kan hebben op het plegen van delicten:

"De muziek zorgt voor een bepaalde verbroedering. Het zijn jongeren zonder een vader of voorbeeldfiguur en vinden in een groep een bepaalde veiligheid. Ze gaan dan heel ver om die veiligheid en die verbroedering te waarborgen. En dus geweld daarin niet schuwen. Ze dagen elkaar uit, dat gaat over en weer. Ze zien totaal de gevaren niet omdat ze nog zo jong zijn. Geweld is normaal en wapens zijn normaal. Drillrap zonder steekwapen is in feite patat zonder mayo." (R1)

Om dieper in te gaan op de risicotaxaties van de respondenten is aan hen een fragment van een drillvideo⁵⁵ getoond. Daarbij is aan hen het volgende gevraagd: wat zie je, wat hoor je en welke betekenis geef je eraan?

Alle respondenten ervaren de videoclip als dreigend en provocerend, omdat wapens en bivakmutsen prominent in beeld verschijnen. Zeven respondenten signaleren aanknopingspunten met drugscriminaliteit⁵⁶. Respondenten 2, 3, 6, 9, 10 en 11 geven aan dat zij moeite hebben om de straattaal in de videoclip te verstaan. Respondent 6 verklaart:

"De straattaal is de laatste jaren veranderd er zijn allemaal nieuwe woorden bijgekomen." (R6)

Wel slaan zes van de elf respondenten aan op straattaal dat verwijst naar een (doods)-bedreiging⁵⁷ met een vuurwapen. Naar aanleiding van het fragment rapporteren alle respondenten dat zij ervan overtuigd zijn dat online conflicten kunnen uitmonden in offline delicten. Respondenten 4, 7 en 9 gebruiken daarbij de dodelijke steekpartij op de Scheveningse pier als voorbeeld. Respondent 11 deelt zijn zorgen:

"Er is veel kopieergedrag binnen die drillrapscene. Ze gaan dan in clips elkaar bedreigen en verkondigen dat ze elkaar gaan neersteken, maar of dat overeenkomt met de werkelijkheid is een tweede. Ik denk dat het gevaarlijk kan zijn. De ene partij zegt dit en de andere partij gaat zich daarop bewapenen. Ze komen elkaar dan tegen in de offline

⁵⁵ Het [fragment](#) duurde van 1:05 t/m 1:21.

⁵⁶ "Bradda heb zachte hasjies voor je long."

⁵⁷ "Als ik kom met die 9. is die nigga gone". Negen is straattaal voor 9mm verwijzend naar het pistoolkaliber. De driller geeft hiermee aan dat hij vuurwapengevaarlijk is en niet schroomt om zijn wapen te gebruiken.

wereld én dan kan er wel een ernstig incident plaatsvinden. In de praktijk is dat vaker voorgekomen. Dingen die online spelen komen tot uiting in het echte leven, dat kan dusdanig escaleren. Mensen kunnen ernstig gewond raken of zelfs overlijden."

4.2 Signaleren van online straatcultuur

In deze paragraaf komen de onderwerpen vroegsignalering en doorgronding aan bod. Middels interviewvragen en photo-elicitation is bij de professionals opgehaald hoe zij deze thema's terugzien in de dagelijkse reclasseringspraktijk.

Vroegsignalering en doorgronden

Allereerst is besproken op welke manier de respondenten online risico's signaleren. Tien respondenten geven aan dat zij Whatsapp gebruiken om statusupdates en het online gedrag van cliënten te volgen. Respondent 9 zegt als enige dat hij geen gebruik meer maakt van Whatsapp of overige social media:

"Ik voel me verplicht om alles te bekijken en te lezen wat ik binnen krijg. Ik heb de app verwijderd. Ik praat liever met mensen."

Vijf van de elf respondenten volgen hun cliënten ook via Facebook of Instagram. Respondent 1 is van mening dat het betrekken van de online leefwereld kan leiden tot nieuwe signaleringsmogelijkheden:

"De online leefwereld is een absolute verrijking, die omgeving moet je willen zien en niet hoe ze bij ons in een kamer doen. Tuurlijk we krijgen daar ook wel informatie mee, maar social media zegt zoveel meer!"

Respondent 3 is in de veronderstelling dat het volgen van (openbare) social media-accounts verboden is, maar zou wel inzicht willen hebben in het online gedrag van haar cliënten:

"Op Whatsapp zie ik wel dingen, maar op social media niet omdat ik dat alleen mag raadplegen met toestemming van mijn cliënt." (R3)

Wanneer we de mogelijkheden van online monitoren bespreken geven respondenten 1, 3, 8, 9, 10 en 11 aan dat zij niet weten dat de organisatie een Facebook account beschikbaar had gesteld om cliënten te volgen. Wanneer zij op de hoogte zijn van dit feit geven tien respondenten aan dat Facebook niet meer actueel is. Jongeren maken volgens hen veel meer gebruik van Instagram en/of Snapchat.

Figuur 6: social mediagebruiker die met kenmerkende symbolen poseert in een portiek

Bij het tonen van figuur 6 associëren alle respondenten de bivakmuts met criminaliteit. Verder koppelen zij de middelvinger aan een pro-criminele houding. Respondenten 4, 5 en 8 noemen ook dat hij hiermee wil zeggen dat hij schijt heeft aan politie en justitie. Respondent 1 benoemt als enige dat deze jongen bewust in de portiek gaat zitten om te laten zien dat hij van een bepaalde buurt komt wijzend op de straatidentiteit die hij online wil benadrukken. Een ander risicosignaal wordt door zes van de elf respondenten gesignaleerd, namelijk het opzichtig consumeren. Het opzichtig consumeren komt tot uiting doordat deze jongen bewust zijn rode zool laat fotograferen. Deze rode zool is kenmerkend voor het zeer exclusieve schoenenmerk 'Louboutin'⁵⁸. Alle respondenten zijn het unaniem over eens dat signalen van opzichtig

⁵⁸ Op de website van [Christian Louboutin](#) staan de herensneakers van de afbeelding geprijsd voor 895 euro per paar.

consumeren onderdeel van de risicotaxatie moet zijn. Respondent 1 geeft de volgende fotobeschrijving:

"Hij zegt fuck jullie en hij heeft volgens mij hele dure louboutins schoenen aan. Hij doet gangster, ik kom uit de wijk en zit dus in een portiek. Hij is niet herkenbaar en die bivakmuts staat in feite voor criminaliteit."

Figuur 7: social mediagebruikers die onherkenbaar poseren

Wanneer de respondenten figuur 7 zien zijn alle respondenten het erover eens dat de twee jongens zinspelen op hun betrokkenheid bij criminaliteit. Door zelf de balkjes in de foto te plaatsen meten zij zichzelf een crimineel imago aan. Respondent 5 geeft de volgende fotoanalyse:

"Dat is gewoon stoerdoenerij. Als je in de krant komt of op social media komt dan gebeurt dat ook vaak. Zo van ik ben een rat, ik ben een crimineel, ik laat mijn ogen niet zien."

Figuur 8: oproep op social media voor pinpassen

Geen enkele respondent signaleert in figuur 8 de zinspeling op criminaliteit. Binnen de online straatcultuur wordt regelmatig gevraagd om 'kaarten'.⁵⁹ Middels straattaal vragen zij aan elkaar om pinpaskaarten (pinpassen), hetgeen verwijst naar pinpasfraude. Als het ware probeert de plaatser van figuur 8 een zogenoemde geldezel te ronselen. Een geldezel⁶⁰ is iemand die zijn bankrekening laat dienen als witwasconstructie voor criminelen. Alle respondenten associeerden dit social media bericht met vrijetijdsbesteding hetgeen varieerde van een 'potje kaarten' tot het kopen van 'concertkaarten'.

⁵⁹ In het onderzoek CAPPEN VOOR CLOUT? is terug te zien dat jongeren via de term *kaarten* zinspelen op betrokkenheid bij pinpasfraude (Roks & Van den Broek, 2020).

⁶⁰ De afgelopen jaren is in de media bekend geworden dat jongeren zich regelmatig laten gebruiken als 'geldezel' of 'money mule'. Binnen de straattaal wordt deze vorm van oplichting ook wel 'schetsen' genoemd. (Bekkers, Schiks & Leukfeldt, 2020).

Figuur 9: social mediagebruiker die zich profileert als drugsdealer

De interpretaties van figuur 9 lopen uiteen. Acht respondenten denken dat er vanuit deze foto een bepaalde dreiging uitgaat en dat de persoon iets gewelddadigs tegen een andere persoon wil gaan ondernemen. Drie van de elf respondenten associëren de afbeelding met drugs-criminaliteit. Respondent 1 heeft deze associatie omdat drugsdealers vaak per telefoon te bereiken zijn. Respondenten 4 en 11 slaan beiden aan op de straattaal die onder de afbeelding beschreven staat. Respondent 4 herkent de tekst van een hiphop nummer:

"Mula B heeft een nummer dat heet 'Johnny belt'⁶¹. Deze muziek gaat over drugs dealen aan Johnny's." (R4)

Respondent 11 interpreteert de straattaal in figuur 9 als volgt:

"Dit is een hosselaar⁶², Johnny's zijn vaak junkies. Deze persoon wacht totdat hij iets kan verkopen en middels die bivakmuts voorkomt hij dat hij herkend wordt."

⁶¹ De [videoclip](#) staat bol van (straattaal)verwijzingen naar drugshandel. Tevens is in de videoclip te zien dat de Haagse rapper de cocaïne uitkookt tot basecocaïne en het verpakt in verkoopklare 'balletjes'. Johnny's roken de basecocaïne in een basepijp. Johnny's zijn dus klanten van straatdealers.

⁶² Aanduiding binnen de straattaal voor een drugsdealer. Of iemand die met verschillende legale en illegale werkzaamheden zijn geld bij elkaar scharrelt, *hosselen*. *Hosselaar* heeft overeenkomsten met het Amerikaanse woord *Hustler* hetgeen ritselaar betekent (Van Dale, 2020).

4.3 Intervenieren en bespreken van online straatcultuur

In deze paragraaf is met de respondenten gesproken over voor hen effectieve interventies die zij inzetten bij de bespreking van signalen van online straatcultuur en delinquent gedrag.

Risico's, criminogene factoren en responsiviteit

Wanneer de risicosignalen zijn verzameld is het volgens de respondenten mogelijk om daarop te intervenieren. Wanneer zij gevraagd worden op welke wijze zij de intensiteit van interventies bepalen, geven acht respondenten aan dat de intensiteit van interventies samenhangt met de risico's. Respondent 4 verwijst als enige expliciet naar het risicoprincipe van het RNR-model:

"Als er sprake is van een hoog risico betekent dit dat ik zwaardere en meerdere interventies zal inzetten. Wanneer het risico laag is zal de intensiteit ook lager zijn, omdat het anders een averechts effect kan hebben." (R4)

Respondent 1 bepaalt de intensiteit aan de hand van het delict. Respondenten 2 en 10 gaan niet in op de term intensiteit, zij lijken de term in deze context niet goed te begrijpen.

Voorts is met de respondenten besproken welke criminogene factoren zij zien bij jongeren die ingebed zijn in een online straatcultuur. De respondenten verwijzen allemaal naar de leefgebieden van de RISC en denken dat deze jongeren op alle leefgebieden problemen ervaren. Volgens hen moeten de interventies gericht zijn op de aanwezige criminogene factoren om zodoende het gevaars- en recidiverisico te beïnvloeden. Respondenten 3, 7 en 8 denken dat vooral financiën, sociaal netwerk en pro-criminele houding prominente criminogene factoren zijn binnen deze doelgroep. Respondent 7 geeft aan dat het tijd nodig heeft voordat interventies succesvol zullen zijn:

"Sommige jongeren hebben hun identiteit in die straatcultuur ontwikkeld en ontleen hun eigenwaarde eraan. Ze zijn immers opgegroeid binnen die straatcultuur, de meesten wantrouwen ook de professionals. De enige die ze vertrouwen zijn hun vrienden. Dat betekent ook iets voor de interventies die gericht zijn op de criminogene factoren. Ik denk dat het allereerst belangrijk is om contact te maken. Je moet het gevoel geven dat je er voor hen bent, je veroordeelt ze niet. Aansluiting vinden en ga eerst aan die werkalliantie werken voordat je iets in gaat zetten."

Vervolgens is met de respondenten gesproken over de responsiviteit. Wat zijn hun ideeën rondom het matchen van interventies bij deze jongeren? Respondenten 2, 3, 4, 9 en 11 denken dat succesvolle interventies moeten aansluiten bij de belevingswereld van deze jongeren. Respondenten 2 en 4 noemen daarnaast dat zij rekening houden met de intellectuele mogelijkheden van deze jongeren. De overige zes respondenten vragen zich af of jongeren die langdurig zijn ingebed in een (online) straatcultuur überhaupt (nog) te beïnvloeden zijn. Respondent 8 ziet ondanks haar twijfels toch mogelijkheden bij jongeren met een ver ontwikkelde straatidentiteit:

"Sommige zitten er te diep in en zullen interventies te weinig impact hebben. Maar zeker de meeloper die het eigenlijk wel goed wil doen, is beïnvloedbaar. Als diegene beïnvloedbaar is door de groep dan zijn ze ook beïnvloedbaar door ons. Jongeren die er diep in zitten kan je ook extern motiveren. We gaan dan toch een verplichte dagbesteding voor zo'n iemand zoeken, zodat iemand minder tijd heeft om überhaupt met de verkeerde mensen rond te hangen. Externe motivatie kan uiteindelijk leiden tot interne motivatie. Zo'n dagbesteding kan leiden tot doorstromen naar een betaalde baan of een opleiding. Een jongere krijgt dan ook andere mensen om zich heen die wel wat van hun leven willen maken."(R8)

Aanbevolen werkwijzen

Alle respondenten geven aan dat de aanpak en begeleiding laagdrempelig moet zijn en gematigd autoritair. Daarnaast is interesse en kennis van straatcultuur volgens respondent 11 essentieel:

"Je moet er echt naast gaan staan in plaats van hen te beleren. Je moet eerst begrijpen waar het gedrag vandaan komt, waarom jongeren de keuze maken om in zo'n wereld te zitten. Ik vind dat je echt goed op de hoogte moet zijn van die straatcultuur. Als je de basis niet kent wordt het moeilijk, het is op een hele andere manier communiceren." (R11)

Respondenten 2, 4 en 8 zeggen dat de begeleiding *outreaching* moet zijn en verder moet gaan dan de spreekkamers. Respondent 4 is van mening dat reclasseringswerkers teveel achter hun beeldscherm zitten:

"Blijf niet zitten op kantoor, maar ga de straat op. Bezoek deze jongens in hun buurt, op straat of thuis want daar zijn ze te vinden."

Respondent 5 noemt hybride werken als effectieve begeleidingsvorm:

"Het is niet alleen maar controleren en veroordelen, maar je moet wel checken hoe dingen zitten en met elkaar daarover het gesprek aangaan. Je kan wel hard inzetten met hey die schoenen waar komen die vandaan? Maar op die manier raak je ook iemand kwijt. Je moet daarin levelen, je moet een balans vinden en je moet ook directief kunnen zijn. Het is als het ware controleren en begeleiden, hybride werken."

Respondenten 2, 3, 4, en 7 noemen aspecten van pro sociaal modelleren om gedragsverandering te bewerkstelligen. Respondent 7 licht dat als volgt toe:

"Wat je bij zo'n jongere moet doen is niet afwijzen, maar er voor hem zijn. Voorbeeld gedrag laten zien en daarnaast positief bekrachtigen, niet alleen zien wat hij fout doet maar ook complimenten geven wanneer hij iets goed doet. En naar voren kijken: wat wil je bereiken? Daarbij moet je geen druk opleggen, het moet op een gegeven moment uit zichzelf gaan komen. Dan is het daarna motiveren, motiveren en motiveren!"(R7)

Tevens laten alle respondenten weten dat een goede werkrelatie van groot belang is om deze doelgroep te beïnvloeden. Respondenten 2 en 9 geven aan dat geloof in hen zeer belangrijk is. Respondent 9 gelooft erin dat óók reclasseringswerkers rolmodellen kunnen zijn:

“Sta naast die mensen, werk samen en leef je in. Geloof in ze en geef ze het gevoel dat zij iets kunnen bereiken. Die jongens voelen jouw eerlijkheid, ze hebben dat snel door. Het kan zelfs voorkomen dat ze je gaan zien als een voorbeeld figuur dan willen ze ook net als jou zijn. Ze willen dan soms zelfs dezelfde baan bekleden als jij.” (R9)

Muziek als interventie

Alle respondenten geven aan dat zij interesse hebben in de muziek die cliënten luisteren en/of maken. Zij geven unaniem aan dat deze interesse zorgt voor verbinding en kan zorgen voor nieuwe gespreksstof. Respondent 6 benoemt het belang van interesse:

“Ik wil graag aansluiten bij de belevingswereld. Wat vindt iemand interessant en waarom vindt iemand iets interessant. Het geeft toch een beeld hoe iemand in elkaar zit en hoe iemand ergens over denkt. Muziek zegt wel iets over een persoon. Als iemand naar drillrap luistert vind ik dat interessant want dat komt vaak agressief over en ga het gesprek erover aan.”

De respondenten geven unaniem aan dat gangsta- en drillrap voordelen met zich mee kunnen brengen en dat het niet per definitie negatief en crimineel is. Zij geven eensgezind aan dat jongeren binnen deze scene over talenten beschikken die aangeboord kunnen worden. Respondent 8 en 11 noemen dat betrokkenheid bij de productie van de muziek kan zorgen voor voordelen binnen de begeleiding. Respondent 11:

“Ik zou het mooi vinden als de reclassering ooit lijnen krijgt met een producer of studio. Je kan ze dan op die manier meenemen, maar ook tegelijkertijd een verbintenis met ze aangaan. Je kan dan misschien samen met ze ernaar toe. Dat is misschien wel heel erg out-of-the box gedacht. Ik denk dat je echt op die talenten moet gaan inzetten.” (R11)

Online weerbaarheid

Eerder is vermeld dat alle respondenten van mening zijn dat inbedding in een online straatcultuur delinquent gedrag kan uitlokken. Aan hen is gevraagd op welke wijze jongeren online weerbaarder gemaakt kunnen worden zodat zij meer bestand zijn tegen gewelddadige communicatie en de schijnwerkelijkheden van het internet. Alle respondenten geven aan dat online weerbaarheid van jongeren belangrijk is en onderdeel zou moeten zijn van de begeleiding, omdat hetgeen wat gedeeld is op internet een permanent karakter kan hebben:

“Een groot deel is gewoon bewustwording. Hulp bieden bij wat deel je met elkaar en hoe ga je met het internet om. Je moet sowieso oppassen wat je deelt online, omdat het ook zomaar openbaar kan komen. Dat geldt ook voor drill dat kan ook openbaar gaan. Wat

wil je later worden? Wat als je toekomstige werkgever zoiets ziet? Hoe gaat jouw online gedrag jou in je verdere leven belemmeren?" (R8)

Respondent 4 legt uit waarom deze bewustwording belangrijk is:

"Ze zitten in een digitale bubbel waarin veel geweld is. Ze zien constant schadelijk beeldmateriaal. Wat hen beïnvloedt en dat nemen ze uiteindelijk ook weer mee de straat op. En dat resulteert er weer in dat jongens zich op straat onveilig gaan voelen, terwijl ze zich eigenlijk helemaal niet onveilig hoeven te voelen. Ze creëren hun eigen werkelijkheid, maar ik neem ze mee terug naar de realiteit" (R4)

Respondent 11 voegt daaraan toe dat het laveren tussen on- offline ruimtes niet het probleem is, maar de beleving ervan wel. Zijn ideeën rondom online weerbaarheid schetst hij als volgt:

"De online wereld is bij hen van een veel groter belang dan de offline wereld. Ik zou die jongeren dan weerbaarder willen maken door te zeggen, in de offline wereld daar moet je wat van je leven maken! Online is allemaal vergankelijk en tijdelijk. Het is leuk dat je die status kan verkrijgen, maar het zou veel mooier zijn dat in die offline wereld positieve status kan verkrijgen. Dat is veel langduriger en ga je veel meer voldoening uithalen."

4.4 Reclasseringsbeleid, knelpunten en mogelijkheden

In deze paragraaf zijn de reclasseringswerkers bevroegd over de mogelijkheden en knelpunten die zij zien binnen het reclasseringsbeleid. Eerst is aan hen gevraagd of zij bekend zijn met het reclasseringsbeleid.

Opvallend is dat alle respondenten rapporteren dat zij nooit een beleidsstuk hebben gezien of duidelijke werkinstructies hebben gekregen rondom het betrekken van de online leefwereld:

"Ik ben een beetje een cowboy. Ik doe het gewoon, als ik iets fout doe dan word ik vanzelf wel op het matje geroepen." (R4)

Ondanks de respondenten niet op de hoogte zijn van het reclasseringsbeleid, zien zij wel de meerwaarde van het betrekken van de online leefwereld. Alle respondenten zien voordelen en denken dat zicht op de online leefwereld een aanvulling kan zijn op het huidige risico-management:

"Ik denk dat het een schat van informatie bevat die wij nog niet aan het aanboren zijn, maar wat wel heel veel kan zeggen over onze cliënten, zowel positief als negatief. Het gaat niet alleen om de risico's, maar je leert ook iemand beter kennen en dat zorgt dus voor een betere risicobeheersing." (R1)

Hoewel de respondenten allemaal de meerwaarde van het betrekken van de online leefwereld inzien ervaren zij eensgezind ook knelpunten. Zo rapporteren acht respondenten dat zij niet weten hoe ver zij kunnen gaan en vragen zich af of online monitoren van cliënten in strijd is

met privacywetgeving. Respondent 10 en 11 denken dat reclasseringswerkers ook kunnen doorschieten in controle. Zes respondenten ervaren daarnaast moeite met het bespreken van online risicosignalen. Respondent 3:

"Ik zou mijn cliënt niet zo snel confronteren met hey ik heb jouw Facebook eens zitten uitpluizen. Wie weet zeggen ze dan wel: dan wil ik jouw Facebook ook wel even uitpluizen." (R3)

Respondent 8 denkt dat de knelpunten niet per definitie nadelig zijn voor de begeleiding:

"Ik kan me voorstellen dat cliënten het een inbreuk vinden op hun privacy, maar dat geeft gelijk een goed gespreksonderwerp. Als wij hen kunnen vinden dan kan iedereen hen vinden en ook een toekomstig werkgever. Persoonlijk denk ik dat het ondanks de knelpunten alleen maar ingangen biedt in principe."

4.5 Conclusie

In deze paragraaf zal antwoord worden gegeven op de empirische hoofdvraag: *Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen?*

Kenmerken

In de feitelijke situatie zijn de respondenten in staat om kenmerken van online straatcultuur te herkennen. Daarnaast geeft een groot deel van hen aan dat ze performance van straat identiteit, opzichtig consumeren, hiphop en straatsocialisatie terug zien in hun dagelijkse beroepspraktijk. Ook tijdens de photo-elicitation wijzen zij meerdere gedragingen aan die volgens hen kenmerkend zijn voor jongeren die zijn ingebed in een online straatcultuur.

Invloed

De meerderheid van de respondenten beschouwt communiceren van geweld, opzichtig consumeren en betrokkenheid bij gangstarap als risicovol. Daarnaast wijst de photo-elicitation uit dat zij er allemaal van overtuigd zijn dat de on- en offline dynamiek invloed op elkaar kunnen hebben. Door deze overtuiging achten zij online gedragingen relevant voor hun risicotaxatie(s).

Signaleren en herkennen

Naar aanleiding van de getoonde afbeeldingen en de gesimuleerde online leefwereld is te zien dat de meerderheid van de respondenten beperkt in staat is om risicosignalen binnen de online straatcultuur te duiden. Zes van de elf respondenten zijn weliswaar in staat om in figuur 6 het opzichtig consumeren te signaleren, maar geen enkele respondent signaleert de zinspeling op pinpasfraude in figuur 8. Verder zien slechts drie respondenten signalen van drugshandel in figuur 9. In beide situaties lijkt de meerderheid door de verhullende werking van straattaal de zinspeling op delinquent gedrag te missen. Daarnaast geeft de meerderheid van de respondenten aan dat zij moeite heeft met het bijhouden van nieuwe woorden binnen de straattaal, hetgeen ook duidelijk naar voren kwam tijdens het bekijken van de drillrapvideo.

Interveniëren en bespreken

Bij de bespreking van de wijze waarop respondenten plannen van aanpak opstellen, verwijst één respondent naar het RNR-model. Hoewel de ruime meerderheid van de respondenten in de gesprekken in feite de principes van het model beschrijft, benoemen zij het RNR-model niet expliciet. De professionals tonen zich hier *onbewust bekwaam*. Verder benoemt één respondent het belang van hybride werken binnen een reclasseringstraject, waarbij de online leefwereld ook nadrukkelijk betrokken wordt. Voorts laat een ruime meerderheid van de respondenten zien dat zij kennis hebben van de begeleidingsaspecten: gematigd autoritair optreden, pro-sociaal modelleren en investering in de interpersoonlijke relatie. Zij pleiten daarnaast allen voor cultuursensitiviteit binnen interventies ofwel aansluiten bij de leef- en belevingswereld van

deze jongeren. Verder zien alle respondenten interventiemogelijkheden door interesse te tonen in de muziek van cliënten. Deze interesse kan volgens hen zorgen voor nieuwe begeleidings- en signaleringsmogelijkheden. Tevens zijn de respondenten het er unaniem over eens dat jongeren online weerbaarder gemaakt moeten worden, omdat zij soms lijken te leven in een schijnwerkelijkheid. De meerderheid van de respondenten wil investeren in het online weerbaar maken van cliënten door de on- en offline werelden te vergelijken met de realiteit en hen zodoende bewust te maken van deze schijnwerkelijkheden. Hoewel zij allemaal erkennen dat online weerbaarheid onderdeel moet zijn van de begeleiding, missen zij allen methodieken om dit thema te integreren in de meldplichtgesprekken.

Knelpunten en mogelijkheden

Tot slot laat de feitelijke situatie zien dat respondenten handvatten missen bij het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten in brede zin. Geen enkele respondent is immers bekend met het reclasseringsbeleid rondom dit thema. Niettemin zien alle respondenten voordelen bij het betrekken van de online leefwereld, maar rapporteren de respondenten dat zij door hun beperkte beleids- en handelingsperspectief knelpunten ervaren rondom de privacywetgeving. Hierdoor ervaart de meerderheid ook moeite met het bespreken van eventuele online risicosignalen. Desondanks laat de helft van de respondenten zien dat zij de online leefwereld alsnog onderdeel maken van hun reclasseringstrajecten, zonder dat zij bekend zijn met de in het beleid beschreven werkinstructies.

5. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de analytische vraagstelling: *Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de gewenste en feitelijke situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen door reclasseringswerkers van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag?*

In dit hoofdstuk zijn de resultaten samengevat, waarna een antwoord wordt geformuleerd op de hoofdvraag van huidig onderzoek (5.1). Naar aanleiding hiervan worden aanbevelingen gedaan (5.2). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een kritische reflectie (5.3).

5.1 Conclusies

Middels literatuuronderzoek is de gewenste situatie ten aanzien van het betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen onderzocht. De gewenste situatie is in het literatuuronderzoek uitgebreid beschreven en wordt daarom hier niet herhaald. Wel zal er in deze conclusie een vergelijking tussen de gewenste en feitelijke situatie volgen.

De literatuur beschrijft dat de performance van straatidentiteit, opzichtig consumeren, hiphopmuziek kunnen samenhangen met delinquent gedrag. Aangezien deze kenmerken vooral op social media te signaleren zijn, pleit het reclasseringsbeleid voor het betrekken van de online leefwereld binnen reclasseringstrajecten. Daarbij is kennis van risicovolle culturele kenmerken essentieel. Zonder kennis van de achtergronden van online straatcultuur is doorgronding, (vroeg)signalering en bespreking van online risico's onmogelijk. In de empirische studie is gekeken hoe de kennis en het toepassen hiervan in de praktijk verloopt. Geconcludeerd kan worden dat de respondenten een redelijke algemene kennis hebben van online straatcultuur en risicovolle kenmerken op social media. Daarbij viel het echter op dat meer dan de helft van de respondenten geen gebruik maakt van het social media-account van Fivoor⁶³. Wel kwam naar voren dat het merendeel gebruik maakt van Whatsapp. Op Whatsapp zien de respondenten verschillende delinquente profileringen van hun cliënten terugkomen. Daarnaast zien zij regelmatig straattaal, manieren van doen en uiterlijke verschijningsvormen die kenmerkend zijn voor de performance van straatidentiteit. Middels de photo-elicitation is naar voren gekomen dat het merendeel van de respondenten kenmerkende gedragingen binnen de online straatcultuur kan herkennen.

Wat zij het meest herkennen binnen de cliëntenpopulatie is het opzichtig consumeren. Zij zien cliënten die beschikken over grote sommen cashgeld en designerkleding, hetgeen vaak niet strookt met hun inkomenspatroon. Volgens de respondenten komt dit gedrag zowel on- als

⁶³ Tijdens de empirische studie waren de SVG Facebook-accounts nog toegankelijk voor reclasseringswerkers

offline terug. Overeenkomstig de literatuur geven de respondenten aan dat zij deze levensstijl zien als risicovol. De hebzucht naar veel geld, designerkleding en luxegoederen kan volgens hen delinquent gedrag uitlokken. Zij geven unaniem aan dat signalen van opzichtig consumeren onderdeel zijn van hun risicotaxatie en onderwerp van het meldplichtgesprek. Het gros van de respondenten geeft echter aan dat zij nauwelijks zicht heeft op de social media-accounts van hun cliënten waardoor zij – in tegenstelling tot de gewenste situatie – makkelijk online risicosignalen kunnen missen.

Verder zien de respondenten overeenkomstig de literatuur veel risico's binnen de hiphopscene. Cliënten zijn volgens hen regelmatig geïnteresseerd of betrokken bij deze muziek. Vooral de subgenres gangsta- en drillrap worden door de respondenten aangemerkt als gevaarlijk, omdat binnen dit genre regelmatig geweld wordt gecommuniceerd. Uit de literatuur blijkt dat een dergelijke communicatie van geweld niet altijd zonder gevolgen blijft. De communicatie van geweld wordt door hen niet alleen teruggezien binnen de muziek, maar ook op Whatsapp. Zo zien de respondenten gelijkend met de literatuur dat cliënten regelmatig hun wapens en munitie online plaatsen. In lijn met de literatuur vermoeden zij ook dat online gewelddadig gedrag zou kunnen leiden tot offline letselschade.

Aangezien uit verkennende gesprekken bleek dat de meerderheid van reclasseringswerkers nauwelijks oog heeft voor de social media accounts van hun cliënten, zijn voor de respondenten verschillende social mediasimulaties gerealiseerd. Het valt daarbij op dat het merendeel van de respondenten erin slaagt om een risicoanalyse te geven over wat ze zien, maar niet van wat ze lezen. Geschreven straattaal dat alludeert op delinquent gedrag wordt door het gros gemist. De literatuur laat zien dat kennis van straattaal wenselijk is, omdat jongeren middels deze taal vaak verwijzen naar gepleegde of nog te plegen delicten.

Voorts is uitgevraagd op welke wijze zij zouden interveniëren op risicosignalen binnen de online straatcultuur. Alle respondenten beschrijven de RNR-beginselen, maar vrijwel niemand benoemt expliciet het gebruik van het RNR-model. Slechts één respondent geeft blijk van theoretische kennis ten aanzien van RNR-model. Verder geeft het merendeel – in lijn met de literatuur – aan in hun reclasseringstrajecten oog te hebben voor de straatsocialisatie, omdat deze volgens hen invloed kan hebben op de risico's, criminogene factoren en de responsiviteit. Vervolgens is aan de respondenten gevraagd welke begeleidingstechnieken zij gebruiken om online risicosignalen te bespreken. Daarbij pleit een grote meerderheid voor een gematigd autoritaire aanpak en cultuursensitieve benaderingen. Verder noemden verschillende respondenten aspecten van pro-sociaal modelleren. De respondenten beschrijven verschillende onderdelen van de in de literatuur beschreven Core Correctional Practices (CCP).

Wanneer ook de eerder genoemde hiphopmuziek wordt uitgediept valt op dat de respondenten binnen gangsta- en drillrap voordelen zien. Volgens de respondenten is de soms delictgerelateerde muziek een ingang en kan het zorgen voor een diepgaander cliëntcontact. Door interesse te hebben in de muziek is het voor reclasseringswerkers beter mogelijk om het meespelende risicovolle gedrag beter te begrijpen en eerder te signaleren. Daarnaast kan de

interesse in muziek helpen bij de verbinding tussen cliënt en reclasseringswerker. Deze verbinding kan volgens de literatuur en respondenten zorgen voor nieuwe gesprekstof en begeleidingsmogelijkheden.

Voorts is de in de literatuur genoemde online weerbaarheid besproken. De respondenten beschouwen educatie rondom dit thema van belang, omdat het hyperreële karakter van online straatcultuur en drillrap invloed kan hebben op de realiteitsbeleving van cliënten. Educatie rondom deze weerbaarheid kan volgens alle respondenten langdurige schade beperken of zelfs voorkomen. Hoewel de respondenten het belang van online weerbaarheid benadrukken, geven zij allen aan dat zij zelf nooit educatie hebben gekregen om dergelijke onderwerpen met hun cliënten te bespreken.

Tot slot laat de empirische studie zien dat geen enkele respondent op de hoogte is van het in de literatuur beschreven reclasseringsbeleid. Uit de gesprekken blijkt dat respondenten nauwelijks weet hebben van de in het reclasseringsbeleid beschreven werkinstructies en/of juridische wetgeving. Sommige respondenten denken zelfs dat het betrekken van openbare online bronnen verboden is en bovendien in strijd is met de privacywetgeving. Doordat het merendeel huiverig is om de privacy van cliënten te schenden, laten enkele respondenten de social media-accounts – in tegenstelling tot de gewenste situatie – bewust buiten beschouwing. Daarnaast lijkt het gebrek aan handvatten te zorgen voor handelingsverlegenheid dat zich uit in een ongebalanceerde manier van hybride werken. Het gevaar hiervan kan zijn dat risicovol online gedrag wel gesignaleerd wordt, maar niet ter sprake komt en zodoende niet wordt meegenomen binnen de begeleidingsdoelen. Door deze situatie bestaat er een verstoorde balans in het hybride werken. Hybride werken betekent binnen deze context namelijk niet alleen een balans vinden tussen begeleiden en controleren, maar houdt ook nadrukkelijk in dat een reclasseringswerker aandacht heeft voor zowel de on- als offline werkelijkheid. Het verbinden van deze twee werelden zorgt immers voor een uitgebreidere risicotaxatie en een completer zicht op aanwezige criminogene factoren. Middels deze nieuwe dimensie van hybride werken is het mogelijk om anno 2021 aan te blijven sluiten bij de leef- en belevingswereld van jongeren, hetgeen cruciaal is om hen beter te bereiken, begrijpen, en positief te beïnvloeden.

5.2 Aanbevelingen

Aan de hand van de conclusie zijn aanbevelingen geformuleerd. De aanbevelingen zijn gericht op de reclassering en de organisatie van GGZ Reclassering Fivoor.

Uniform 3RO reclasseringsbeleid

Allereerst is het van belang dat reclasseringswerkers handelsperspectief krijgen in de vorm van een uniform beleid. Aangezien sprake is van een summier en versplinterd beleid, is de belangrijkste aanbeveling om een eenduidig 3RO breed beleid te realiseren en deze landelijk te implementeren. Door een uniform landelijk beleid krijgen alle reclasseringswerkers handvatten om de online leefwereld op adequate wijze – dat wil zeggen secuur, discreet en niet in strijd met de privacywetgeving – te betrekken binnen reclasseringstrajecten.

Deskundigheidsbevordering middels cursus en simulatie

Ten tweede is het raadzaam om reclasseringswerkers te ondersteunen bij het correct duiden en interpreteren van online delinquent gedragingen. Daarnaast is het wenselijk dat reclasseringswerkers leren interveniëren op risicosignalen die verband houden met online straatcultuur. Deze ondersteuning kan tot uiting komen bij het volgen van cursussen die ingaan op de kenmerken, achtergronden en invloed van online straatcultuur. Het is daarbij aanbevelingswaardig om reclasseringswerkers te laten oefenen met 'social media simulaties'⁶⁴. Een cursus omgaan met (online) straatcultuur bestaat nog niet binnen het scholingsaanbod van de *reclasseringsacademy*⁶⁵. Wellicht dat deze studie gebruikt kan worden als onderlegger bij de ontwikkeling van eventueel lesmateriaal.

Online leefwereld geïntegreerd in de RISC

Ten derde valt binnen de literatuur en de empirie op dat reclasseringswerkers niet gestimuleerd worden om online gedragingen van hun cliënten te monitoren en mee te wegen in hun risicotaxaties. Desondanks leren de literatuur en de empirie dat op de digitale straat veel risicovol en bovendien delinquent gedrag te signaleren is. Het verdient om die reden aanbeveling om binnen de RISC oog te hebben voor de online leefwereld van cliënten. Wanneer binnen de RISC expliciet gevraagd wordt naar online antisociale of delinquent gedragingen, worden reclasseringswerkers gestimuleerd om deze leefwereld structureel in ogenschouw te nemen en onderdeel te maken van de risicotaxaties.

⁶⁴ In de empirische studie zijn verschillende simulatiemodellen gebruikt. Aan de hand van deze modellen kunnen reclasseringswerkers leren hoe zij moeten handelen en op welke wijze zij risicosignalen bespreken met hun cliënten.

⁶⁵ Scholingsaanbieder voor de 3RO

Materieel Juridische Dienstverlening (MJD)

Ten vierde blijkt uit zowel de literatuur als de empirie dat online straatcultuur en delinquent gedrag vaak samenhangen met opzichtig consumeren en een buitensporig uitgavenpatroon. De literatuur leert dat alleen het signaleren van risico's niet genoeg is om tot een duurzame gedragsbeïnvloeding te komen. Juist de balans tussen begeleiden en controleren is effectief, hetgeen vormgegeven kan worden binnen begeleidingstrajecten van de MJD van Fivoor. Middels training en coaching zal parallel aan het reclasseringstoezicht ingegaan worden op financiële problematiek en denkwijzen rondom consumeren en de waarde van geld. Hierbij valt te denken aan budgettrainingen, beheer of doorverwijzing naar een bewindvoerder.

Gedragsinterventie online weerbaarheid

Ten vijfde laten de literatuur en de empirie een zorgelijk beeld zien van jongeren die delinquente content op het internet verspreiden. De zorgen hebben vooral betrekking op het permanente karakter van het internet, de hyperrealiteit en de langeretermijnevolgen. Derhalve is het raadzaam om vanuit de reclassering een gedragsinterventie te ontwikkelen waarmee jongeren online weerbaarder gemaakt kunnen worden. Middels deze interventie kunnen zij bewust worden gemaakt van het hyperreële karakter van online straatcultuur en de invloed op hun realiteitszin. Tevens kunnen (valse) gevoelens van onveiligheid besproken en (wellicht) doorbroken worden. Het beoogde doel binnen deze gedragsinterventie is om jongeren uit de digitale fuik te halen en terug te werpen naar de realiteit.

Muziek als interventie

Ten zesde leren zowel de literatuur als de empirie dat muziek gebruikt kan worden als interventie en kan zorgen voor verbinding met de jongeren, doorgronding van online straatcultuur en signalering van risico's. Derhalve is het raadzaam dat de reclassering contacten onderhoudt met muziekstudio's en initiatieven⁶⁶ om zodoende binnen reclasseringstrajecten aandacht te kunnen besteden aan talentontwikkeling, muziekproductie en veilige verspreiding ervan.

Straattaalwoordenboek

Ten zevende laat zowel de literatuur als empirie zien dat communicatie rondom het plegen of nog te plegen delicten vaak verhuuld is in straattaal. Zowel de gesprekken met de reclasseringswerkers als de literatuur schetsen een beeld van een taal die door buitenstaanders

⁶⁶ Een voorbeeld van een dergelijk initiatief is de Peter Faber Stichting. Binnen de gevangenis en daarbuiten is het meermalen voorgekomen dat Top600-jongeren de kans kregen om talenten te ontwikkelen. De Peter Faber Stichting organiseerde meerdere projecten waarin op professionele wijze hiphopmuziek werd geproduceerd. Daarnaast was ook aandacht voor samenhangende talenten zoals kunstexpressie, dichten en poëzie. Het project heet 'switch van destructieve energie naar creatieve energie' (Peter Faber stichting, 2021).

minder goed begrepen wordt. Wanneer reclasseringswerkers een intern actueel straattaalwoordenboek kunnen raadplegen, zullen zij beter in staat zijn om risico's binnen geschreven en gesproken taal te signaleren en daarop te interveniëren. Het verdient aanbeveling om vanuit de reclassering een dergelijk dynamisch straattaalwoordenboek aan te bieden en deze frequent te actualiseren.

Social mediaverbod

Tot slot is het voor de rechtbank mogelijk om binnen de bijzondere voorwaarden 'een verbod op social media' op te leggen. Indien het gebruik van social media delictgerelateerd is en kan leiden tot ernstige letselschade en/of gevaar in de publieke ruimte⁶⁷, verdient het aanbeveling om binnen de reclasseringsadviezen vaker een verbod op social media te adviseren.

Suggesties vervolgonderzoek

Het is belangrijk om te onderzoeken in hoeverre jongeren druk ervaren om in de offline wereld navolging te geven aan de online geclaimde straatidentiteit en in hoeverre dat samenhangt met geweldpleging. Om een zo uitgebreid mogelijk beeld te schetsen is het raadzaam om reclasseringscliënten onderdeel te maken van de onderzoekspopulatie in het vervolgonderzoek. Daarnaast heeft de literatuurstudie geen antwoord kunnen geven op de vraag of het structureel zien van online delinquent content ook daadwerkelijk leidt tot een vergrote kans op offline delinquent gedrag. Langdurig onderzoek naar de on- en offline dynamiek in deze is daarom aan te bevelen.

Buiten dit onderzoek is er nooit eerder (wetenschappelijk) onderzoek gedaan naar het betrekken van de online leefwereld binnen reclasseringstrajecten. Vervolgonderzoek met een grotere populatie⁶⁸ zal een nog completer beeld geven van de omvang van online risico's en delinquent gedrag. De uitkomsten kunnen al dan niet de noodzaak van het betrekken van de online leefwereld benadrukken, hetgeen mogelijkwijs kan leiden tot vernieuwing van de huidige methodieken, gedragsinterventies, risicotaxatie-instrumenten en wettelijke grondslagen.

⁶⁷ Te denken valt aan de (dodelijke) escalaties die in de literatuurstudie zijn beschreven

⁶⁸ Het vervolgonderzoek kan 3RO breed ingezet worden hetgeen fundament kan geven voor het nog te vormen uniforme reclasseringsbeleid.

5.3 Kritische reflectie

Hoewel deze studie een aantal relevante inzichten oplevert, kent het onderzoek een tweetal aandachtspunten.

Tijdens het schrijven van deze thesis ben ik van functie gewisseld. Nadat ik ruim negen jaar als reclasseringswerker heb gewerkt ben ik per 18 januari 2021 aangesteld als werkondersteuner. Binnen deze functie ben ik samen met mijn collega's binnen de staf,⁶⁹ verantwoordelijk voor de kwaliteitswaarborging van het primaire reclasseringsproces. Bij deze verantwoordelijkheid word ik door de directeur geacht om reclasseringswerkers te beoordelen op hun werkkwaliteit en functioneren. Ook wordt door de directeur bij mij advies ingewonnen rondom ontslag en/of disfunctioneren van reclasseringswerkers. Door deze functiewisseling merkte ik dat sommigen reclasseringswerkers zenuwachtig waren en bedachtzamer zijn geweest bij het antwoorden van de interviewvragen.

Een ander punt van aandacht is de omvang van de taal- en beeldexperimenten. Hoewel de gesprekken met elf respondenten waardevolle inzichten hebben opgeleverd, zijn de opgetekende resultaten niet per se representatief voor de algehele kennis van de reclasseringswerkers. Vanwege het limiet aan woorden binnen deze thesis is gebruikgemaakt van een beperkte set van taal- en beeldexperimenten. Wanneer gebruik gemaakt kan worden van een omvangrijkere set aan video, foto- en taalmateriaal, kan dit nog meer zicht geven op de manier waarop medewerkers content interpreteren. Dit onderzoek moet daarmee vooral een aanleiding zijn dit fenomeen verder in kaart te gaan brengen.

⁶⁹ De Staf van GGZ Reclassering Den Haag bestaat uit: vier werkondersteuners, drie teamleiders en twee controllers. Deze functies staan in direct contact met de directeur van GGZ Reclassering Fivoor.

Literatuurlijst

- Anderson E. (1999). *Code of the Street. Decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York: Norton.
- Andrews, D., & Bonta, J. (2016). *The Psychology of Criminal Conduct* (6de editie). New York: Taylor & Francis Ltd.
- Baarda, B., Bakker, E., Boullart, A., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., & Van der Velden, T. (2018). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (4de editie). Groningen: Noordhoff.
- Bahara, H. (2020, 23 augustus). *Wie zijn de drillrapgroepen die zoveel zorgen baren?* Geraadpleegd op 04-01-2021, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/wie-zijn-dedrillrapgroepen-die-zoveel-zorgen-baren~bcedd124>
- Bahara, H. en E. Stoker (2020, 23 augustus). *Bedreigingen in de drillrapscene: 'Het is idioot, er staat een beloning van onlinepunten op het hoofd van jongeren'*. Geraadpleegd op 04-01-2021, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/bedreigingen-in-dedrillrapscene-het-is-idioot-er-staat-een-beloning-van-onlinepunten-op-het-hoofdvan-jongeren~b3028673>
- Bekkers, L., Schiks, J., & Leukfeldt, R. (2020). *Naar een interventie tegen geldezels*. De Haagse Hogeschool. Geraadpleegd op 01-06-2021, van https://hetccv.nl/fileadmin/Afbeeldingen/Onderwerpen/Cybercrime/Naar_een_interventie_tegen_geldezels_Een_pilot_in_de_gemeente_Haarlem.pdf
- Bellaart, H. (2013). *Jongeren weer op de rails: Verminderen van recidive bij ontspoorde migrantenjongeren*. Forum. Geraadpleegd op 20-01-2021, van <https://tamam.nl/wp-content/uploads/2019/09/Jongeren-weer-op-de-rails.pdf>
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. (3^e editie). Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam.
- Bos, K. en R. Van der Poel (2020, 25 augustus). *Wie moordt, die scoort in drillrap*. Geraadpleegd op 04-01-2021, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/08/25/wie-moordt-diescoort-in-drillrap-a4009827>
- Bos, J.G.H., Es, A.M.D. van, & Vasterman, P. (2011). *Copycat: Een fenomeenonderzoek*. Den Haag/Amsterdam: COT/UVA.
- Bosker, J., Monnee-van Doornmalen, J., Henskens, R., & Van der Plaat, D. (2020). *Effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht Een systematisch literatuuroverzicht*. Utrecht:

Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht Lectoraat Werken in Justitieel kader.

Breevaart, R. (2021, 25 februari). *Mooie samenwerking met Art Studio Hoogvliet*. Geraadpleegd op 25 februari 2021, van <https://jeugdbeschermingrotterdamrijnmond.nl/mooie-samenwerking-met-art-studio-hoogvliet/>

Browning, J. (2014). #Snitches Get Stitches: Witness Intimidation in the Age of Facebook and Twitter. *Symposium: Social Media and Social Justice*, 35(1), 192–214.

De Jong, J.D.A. (2007). *Kapot moeilijk: een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Aksant.

Denkers, A., & De Jong, J. D. A. (2020). Delinquentie, vrienden en 'boosheid met liefde'. Tijdschrift voor Criminologie, 62(2–3), 278-302. <https://doi.org/10.5553/TvC/0165182X2020062203008>

Densley, J. (2020). Collective violence online: when street gangs use social media. In C. A. Ireland, M. Lewis, A. C. Lopez & J. L. Ireland (Eds.), *The handbook of collective violence: current developments and understanding* (pp. 305–316). London: Routledge.

De Vogel, V., Monnee-Van Doornmalen, J., Kleijer-Kool, L., & van Asch, R. (2020). *Moet terugval altijd worden bestraft? Attitudes van forensisch sociale professionals ten aanzien van middelengebruik*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.32198.91201>

Doorewaard, H., & Kil, A. (2019). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek* (2de editie). Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam.

Dowden, C., & Andrews, D.A. (2004). The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment. A meta-analytic review of core correctional practice. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48(2), 203-214.

El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt. Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur*. Amsterdam: Van Genneep.

Felson, R. B. (1982) Impression management and the escalation of aggression and violence. *Social Psychological Quarterly*, 45, pp. 245–254.

Ferwerda, H. (2020, 15 december). *Van 3 naar 4 W's*. Geraadpleegd op 18 februari 2021, van <https://bureaubeke.nl/column/van-3-naar-4-ws>

- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Harmondsworth, Middelsex: Penguin Books.
- Harper, D. (2002). Talking about pictures: a case for photo elicitation. *Visual studies*, 17(1), 13-26.
- Hayward, K. (2004). *City limits: Crime, consumer culture and the urban experience*. London: Glasshouse press.
- Irwin-Rogers, K., Densley, J. en C. Pinkney (2018). Gang violence and social media. In: Ireland, J.L, Birch, P. en C.A. Ireland (red.). *The Routledge International Handbook of Human Aggression* (pp. 400-410). London: Routledge.
- Hogeschool Utrecht (2019). *Onderzoek, interviews*. Geraadpleegd op 19-01-2021, van https://canvas.hu.nl/courses/12187/files/search?preview=574463&search_term=interviews
- Klein Haneveld, L., & Van Wijk, A. (2020). *Ontwikkeling jeugdcriminaliteit en -overlast en evaluatie JIT aanpak in Almere*. Arnhem: Bureau Beke.
- Laan, P.H. Van der. (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. *Justitiële verkenningen*, 5, 31-48.
- Laan, A. Van der, Pleysier, S., en F. Weerman (2020). Hedendaagse jeugdcriminaliteit: nieuwe vragen en enkele antwoorden na een historische daling. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3), 115-129.
- Lauger, T. R., en J.A. Densley (2018). Broadcasting badness: Violence, identity, and performance in the online gang rap scene. *Justice Quarterly*, 35(5), 816-841.
- McCuddy, T., & Vogel, M. (2015). Beyond Traditional Interaction: Exploring the functional form of the exposure-offending association across online network size. *Journal of Criminal Justice*, 43(2), 89-98.
- Menger, A., Krechtig, L., & Bosker, J. (2016). *Werken in Gedwongen Kader: Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (3e herziene druk). Amsterdam: SWP.
- Menger, A (2018). *De werkaliantie in het gedwongen kader*. Den Haag: Eburon.
- Mikami, A. Y., Szvedo, D. E., Allen, J. P., Evans, M. A., & Hare, A. L. (2010). Adolescent peer relationships and behavior problems predict young adults' communication on social networking websites. *Developmental psychology*, 46(1), 46-56.

- Moffitt, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701.
- Moors, J. A., Rovers, G. B., & Bouman, N.. (2019). *Sociale media, delictgedrag en communicatie. Op zoek naar de Buzz? bij plegers van high impact crimes*. Den Haag: Boom Lemma.
- Moule, R.K., Decker, S.H., en D.C. Pyrooz (2017). Technology and conflict: Group processes and collective violence in the Internet era. *Crime, Law and Social Change*, 68(1-2), 47- 73.
- Nelissen, R. M. A., & Meijers, M. H. C. (2011). Social benefits of luxury brands as costly signals of wealth and status. *Evolution and Human Behavior*, 32(5), 343–355.
- NOS (2020, 6 januari). *Politie vindt groot aantal messen bij groep Amsterdamse minderjarigen*. Geraadpleegd op 07-01-2021, van <https://nos.nl/artikel/2317555-politie-vindt-grootaantal-messen-bij-groep-amsterdamse-minderjarigen.html>
- Paparozzi, M. A., & Gendreau, P. (2005). An intensive supervision program that worked: Service delivery, professional orientation, and organizational supportiveness. *The Prison Journal*, 85(4), 455-466.
- Patton, D. U., Hong, J. S., Ranney, M., Patel, S., Kelley, C., Eschmann, R., and Washington, T. (2014). Social media as a vector for youth violence: A review of the literature. *Computers in Human Behavior*, 35, 548–553.
- Peter Faber stichting. (2021). 'VAN DENKEN NAAR DOEN!' SWITCH VAN DESTRUCTIEVE NAAR CREATIEVE ENERGIE. Geraadpleegd op 01-06-2021, van <http://www.peterfaberstichting.nl/assets/files/Projectplan-VanDenkennaarDoen-2021.pdf>
- Poort, R., & Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering: Onderzoek verricht ten behoeve van de Adviescommissie Onderzoeksprogrammering Reclassering*. Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/recl-literatuuronderzoek-volledige-tekst_tcm28-78164.pdf
- Pyrooz, D.C., Decker, S.H. en R.K. Moule (2015). Criminal and Routine Activities in Online Settings. *Justice Quarterly*, 32(3), 471–499.
- Roks, R.A. (2013). De straat praat? De performance van 'street credibility'. *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 3(3), 14-31.
- Roks, R.A. (2015). "Never snitch broertje, want de straat hoort het", *Ars Aequi*, 64(5), 422-425.
- Roks, R.A. (2016). *In de h200d: Een eigentijdse etnografie over de inbedding van criminaliteit en identiteit. PhD dissertation*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

- Roks, R.A. (2017), In the 'h200d': Crips and the intersection between space and identity in the Netherlands. *Crime, Media, Culture*. Article first published. online. doi.org/10.1177/1741659017729002
- Roks, R.A, Leukfeldt, E.R, & Densley, J.A. (2020). The Hybridization of Street Offending in the Netherlands. *The British Journal of Criminology: an international review of crime and society*. doi:10.1093/bjc/azaa091
- Roks, R. A., & van den Broek, J. B. A. (2017). #HOUHETSTRAAT: straatcultuur op social media? *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, 7(3), 31–50. <https://doi.org/10.5553/TCC/221195072017007003003>
- Roks, R. A., & Van den Broek, J. B. A. (2020). *CAPPEN VOOR CLOUT?: Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Rovers, B. (2007). *'Ze deugen nergens voor': Het Belief effect in justitiële jeugdinterventies*. Den Haag: Boom juridisch uitgevers.
- Reclassering Nederland. (z.d.). *Tips & trics over nieuwe media & reclasseringszaken*. Geraadpleegd op 08-01-2021, persoonlijke communicatie.
- Skeem, J. L., Encandela, J., & Eno Loudon, J. (2003). Perspectives on probation and mandated mental health treatment in specialized and traditional probation departments. *Behavioral Sciences & the Law*, 21(4), 429-458.
- Skeem, J. L., Eno Loudon, J., Polaschek, D., & Camp, J. (2007). Assessing Relationship Quality in Mandated Community Treatment: Blending Care With Control. *Psychological Assessment*, 19(4), 397-410.
- Skeem, J. L., & Manchak, S. (2008). Back to the Future: From Klockars' Model of Effective Supervision to Evidence-Based Practice in Probation. *Journal of Offender Rehabilitation*, 47(3), 220-247.
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (z.d.). *Hoe ga je om met social media in de cliëntcontacten?* Geraadpleegd op 08-01-2021, persoonlijke communicatie.
- Universiteit Groningen (2020). *Informatievaardigheden Geschiedenis: Het peer-review proces*. Geraadpleegd op 19-01-2021, van https://libguides.rug.nl/IVO_Geschiedenis
- Urbanik, M.M., en K.D. Haggerty (2018). '#It's Dangerous': The Online World of Drug Dealers, Rappers and the Street Code. *The British Journal of Criminology*, 58(6), 1343-1360.

- Van den Broek, J.B.A. (2013). *Van de straathoek naar Facebook. Een onderzoek naar het gebruik van social media door jongeren binnen de straatcultuur*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Van den Broek, J. B. A. (2019). Veldwerk op je iPad: de meerwaarde van online onderzoek. *Kwalon*, 24(3), 32–36.
- Van Hulzen, D. (2020a, 9 januari). *Politie in grote steden vraagt om betere aanpak steekincidenten*. NOS. Geraadpleegd op 05-01-2021, van <https://nos.nl/artikel/2317913-politie-in-grotesteden-vraagt-om-betere-aanpak-steekincidenten.html>
- Van Hulzen, D. (2020b, 12 maart). *Steekincidenten onder minderjarigen in Rotterdam verdubbeld*. Geraadpleegd op 05-01-2021, van <https://nos.nl/artikel/2326792-steekincidentenonder-minderjarigen-in-rotterdam-verdubbeld.html>
- Van de Krol, F. (2020, 28 oktober). *Messengeweld in Rotterdam houdt in volle hevigheid aan*. Geraadpleegd op 05-01-2021, van <https://www.ad.nl/rotterdam/messengeweld-inrotterdam-houdt-in-volle-hevigheid-aan~aedac4c7>
- Veblen, T. (2005). *Conspicuous Consumption*. New York: Fordham University.
- Veen, P. (2018). *Online Privacy: welkom in de cyberwereld waarin wij reclasseren*. Geraadpleegd op 08-01-2021, persoonlijke communicatie
- Vereniging Hogescholen (2010), *Gedragscode voor praktijkgericht onderzoek voor het HBO, Gedragscode voor het voorbereiden en uitvoeren van praktijkgericht onderzoek binnen het Hoger Beroepsonderwijs in Nederland*, geraadpleegd op 19-01-2021, van <http://www.hbo-raad.nlad.nl>
- Vugths, P. (2018, 14 februari). *Strengere regels om "shinen" aan viptafels te voorkomen*. Geraadpleegd op 31 mei 2021, van <https://www.ad.nl/amsterdam/strengere-regels-om-shinen-aan-viptafels-te-voorkomen~aab5028f/>
- Vugths, P. (2020, 25 april). *Amsterdamse politie wil criminele rappers hun podium afnemen*. Geraadpleegd op 04-01-2021, van <https://www.parool.nl/amsterdam/amsterdamse-politie-wilcriminele-rappers-hun-podium-afnemen~befb80c4>
- Weijers, I., Ferweda, H., & Roks, R. (2021). Verharding van de jeugdcriminaliteit: Het probleem van de potentiële doorgroeiers. *Nederlands Juristenblad*, 1, 14–20.

Bijlage 1: Conceptueel model

Kernbegrip	Dimensies	Topics	Indicatoren
Online straatcultuur	Identiteit	Performance straatidentiteit	<ul style="list-style-type: none"> - Benadrukken van de achterstandsbuurt - Online zinspelen op betrokkenheid bij criminaliteit - Tonen van wapens - Communiceren van geweld - Benadrukken van delinquente vriendschappen - Communiceren in straattaal - Uitdragen van zwijgnorm - Straatwaarden geprevaleerd boven de waarden binnen de maatschappij,
		Straatsocialisatie	<ul style="list-style-type: none"> - Diep of beperkt ingebed in de straatcultuur - Sterk of beperkt ontwikkelde straatidentiteit - Betrokken vanuit modeverschijnsel of stoerdoenerij - Straatidentiteit verweven in het gedragsrepertoire
	Opzichtig consumeren	Overcompenseren met geld en luxe goederen	<ul style="list-style-type: none"> - Obsessie t.a.v. geld - Laten zien van vermogen door showen van geld en luxe goederen - Ontleent status, omdat iemand in staat is om designer kleding en luxe goederen kan betalen
	Hiphop muziek	Gangsta- en drillrap	<ul style="list-style-type: none"> - Delinquent getinte teksten - Hyperviolent - Hyperlokaliteit - Verheerlijking van geweld en wapens

	Straatcultuur gerelateerd delinquent gedrag	Communicatie van geweld	<ul style="list-style-type: none"> - Wapens en munitie tonen - Online bedreigen (met de dood) - Online uitdagen en beledigen - Gewelddadige teksten - Verheerlijking van geweld
		Verwervingscriminaliteit	<ul style="list-style-type: none"> - Plegen van delicten om opzichte levensstijl te kunnen veroorloven - Plegen van delicten om sociale voordelen krijgen of te behouden
		On- en offline dynamiek t.o.v. geweld	<ul style="list-style-type: none"> - Online delinquente gedragingen kunnen uitmonden in offline geweld - Steekpartijen - Schietpartijen (dodelijke) slachtoffers - Letselschade door fysieke confrontaties
	Signaleren en controleren	Vroegsignalering en doorgronden van online straatcultuur	<ul style="list-style-type: none"> -Gebruik van de vierde W - Actief volgen van social media accounts en online leefwereld -Volgen van zorgelijke trends -Duiden van risicosignalen binnen online straatcultuur
Bespreken en interveniëren	-Risicobeginsel	-De mate van interventies aanpassen op de online risicosignalen. Niet teveel interventies bij een laag risico	
		-Behoeftenbeginsel	<ul style="list-style-type: none"> -Online gedrag monitoren om meer zicht te krijgen op criminogene factoren en behoeften -Online criminogene factoren zijn dynamisch en beïnvloedbaar

		-Responsiviteitsbeginsel	-Interventies sluiten aan bij intellectuele en sociale mogelijkheden van client
		-Begeleidingsstijlen (CCP)	i-gematigde autoriteit hulp bieden bij het houden aan de regels -Prosociaal modelleren, gewenst gedrag laten zien en client laten overnemen -Probleemoplossing, alternatieve denkvaardigheden aan leren rondom problemen -Gebruik bronnen samenleving, client leren dat het internet niet alleen bestaat uit social media, hulp bieden bij zakelijk gebruik van internet (DidiD, UWV, sollicitatiebrieven, woonpas etc. -begrip voor straatcultuur, socialisatie en respectvolle benadering -Geloven in client en gedragsverandering - open, warme, enthousiasmerende en oplossingsgerichte communicatiestijl
		Hybride werken	-Controleren en begeleiden in balans -Begrenzen en ondersteunen combineren -Dubbelzijdige oriëntatie -Ook oog hebben voor behoeften en leefwereld van de client.
		-Muziek (Hiphop) als interventie	-Oprechte interesse in de muziek -Controleren productie muziek -In gesprek gaan over risicosignalen binnen de muziek (studiotijd bieden) -Begeleiden bij verspreiding van de muziek
		-Online weerbaarheid	- Gevaren van delinquente profilering bespreken (uitlokking geweld)

			<ul style="list-style-type: none"> - cognitief gedragsmatig beïnvloeden door performance van anderen te bespreken (niet alles is echt) -(Vals) gevoel van onveiligheid onderwerp van gesprek -Client bewust maken van langdurige schade van online delinquente profilering
	Reclasseringsbeleid	-Raadpleging online leefwereld	<ul style="list-style-type: none"> -Gebruik openbare online bronnen -Actief volgen van status updates en social media accounts -Raadpleging toegestaan mits deze bronnen openbaar geplaatst zijn, toestemming van client is niet nodig. -Online risicosignalen altijd bespreken in ICT groep om het risico in te schatten

Bijlage 2: Opzet empirische studie

Goedemiddag,

Momenteel ben ik masterstudent aan de Hogeschool Utrecht en ben ik bezig met het schrijven van mijn thesis. Ik doe hiervoor een praktijkgericht onderzoek.

Het gesprek duurt maximaal 60 minuten. Het doel van dit onderzoek is het doen van aanbevelingen aan reclasseringswerkers, de staf en het management van GGZ Reclassering Fivoor Den Haag over het beter betrekken van de online leefwereld in reclasseringstrajecten van jongeren bij wie online straatcultuur en delinquent gedrag een rol spelen.

Mijn waardering is groot en stel jouw medewerking op prijs. Wellicht dat dit onderzoek bij kan bijdragen aan het innoveren en optimaliseren van het reclasseringswerk.

Onderzoeksmethode 1: Semigestructureerd interview

Performance straatidentiteit	<p>Wat weet jij over straatcultuur of online straatcultuur?</p> <p>In hoeverre heb jij in het reclasseringswerk ooit te maken gehad met jongeren die zich via social media een pro-criminele houding aanmeten en benadrukken dat zij van de straat zijn?</p> <p>Figuur 1 en 2</p> <p>Bij al het materiaal wordt hetzelfde gevraagd: Wat zie je hier? Welke betekenis geef je hieraan als reclasseringswerker?</p>
Opzichtig consumeren	<p>Op welke manier zie jij overcompensatie in de vorm van het showen van luxe goederen, geld en designer kleding tergekomen in reclasseringstrajecten?</p> <p>In hoeverre zie jij deze opzichtige levensstijl terug op Whatsapp of op social media?</p> <p>Figuur 3 en 4</p>
Hiphop muziek	<p>In hoeverre heeft gangsta rap of drillrap bij jou in je caseload ooit een rol gespeeld?</p> <p>Welke risicosignalen zie jij in deze muziekstromingen?</p> <p>video fragment drill tonen</p>
Straatsocialisatie	<p>In hoeverre zie jij verschil tussen jongeren met betrekking tot de inbedding in een online straatcultuur?</p>

	<p>Op welke manier zou jij deze verschillende jongeren typeren?</p> <p>In hoeverre zijn er verschillen in het online gedrag van deze jongeren?</p>
Communiceren van geweld	<p>Op welke manier heb jij in een reclasseringstraject online gewelddadig gedrag gezien?</p> <p>Welke gevaren zie jij als reclasseringswerker bij het online tonen van wapens en/of communiceren van geweld?</p> <p>Figuur 5</p>
Opzichtig consumeren en vermogensdelicten	<p>In hoeverre kan het overcompenseren volgens jou invloed hebben op delinquent gedrag?</p> <p>Wat is volgens jou risicovol aan deze opzichtige levensstijl?</p> <p>In hoeverre vindt jij deze opzichtige levensstijl relevant voor jouw risicotaxatie?</p>
De invloed van online straatcultuur en muziek op delinquent gedrag	<p>Op welke wijze kunnen gangsta- en drillrap invloed hebben op het online gedrag van jongeren?</p> <p>In hoeverre denk jij dat online escalaties invloed kunnen hebben op escalaties in de echte wereld?</p>
Doorgonden van online straatcultuur en vroegsignalering	<p>In hoeverre maak jij gebruik van de social media accounts die de organisatie beschikbaar zijn gesteld?</p> <p>In hoeverre is Facebook actueel?</p> <p>Hoe signaleer jij online straatcultuur en delinquent gedrag?</p> <p>Op welke wijze zou jij risicovolle kenmerken van online straatcultuur kunnen duiden?</p> <p>Figuur 6 t/m 9</p>
RNR	<p>Wanneer jij de online risicosignalen hebt gesignaleerd, op welke wijze zou jij de intensiteit van interventies bepalen?</p> <p>Welke criminogene factoren zijn volgens jouw aanwezig bij jongeren die langdurig zijn ingebed in een online straatcultuur?</p>

	<p>Welke mogelijkheden en onmogelijkheden zie jij ten opzichte van interventies die moeten matchen met intellectuele en sociale vermogens van jongeren die zijn ingebed in een online straatcultuur?</p>
Aanbevolen werkwijzen	<p>Op welke wijze zou jij online risicosignalen met jongeren bespreken?</p> <p>In hoeverre kan je het controleren van deze online risicosignalen combineren met begeleiding/ondersteuning?</p> <p>Welke begeleidingsstijlen zou jij inzetten om online risicosignalen met jongeren te bespreken?</p>
Muziek (Hiphop) als interventie	<p>In hoeverre zie jij drill of gangstarap als gevaarlijk?</p> <p>Wanneer kan volgens jou het maken van deze muziek voordelen hebben?</p> <p>Heb jij ideeën om meer zicht te krijgen op de risicosignalen van straatcultuur binnen deze muziek?</p> <p>In hoeverre toon jij interesse in de muziek die cliënten maken?</p>
Online weerbaarheid	<p>Uit de literatuur blijkt dat vele online conflicten uitmonden in fysiek geweld. Op welke manier zou je jongeren online weerbaarder kunnen maken?</p> <p>Waarom is het belangrijk om jongeren binnen de online straatcultuur online weerbaar te maken?</p> <p>In hoeverre kan jij als reclasseringswerker ondersteunen om jongeren online weerbaarder te maken.</p>
Reclasseringsbeleid	<p>In hoeverre ben jij op de hoogte van het reclasseringsbeleid rondom het online raadplegen van social media accounts van cliënten? Wanneer is raadpleging van social media accounts relevant ?</p> <p>Welke voordelen zou jij ervaren?</p> <p>Welke knelpunten zou jij ervaren?</p>

Onderzoeksmethode 2: Film, afbeelding en taal materiaal tonen aan reclasseringswerkers

Het tonen van de foto's en video's, zogenaamde *photo-elicitation* (Harper, 2002), kan naast het semi gestructureerde interview zorgen voor nieuwe gespreksstof. Photo-elicitation kan verhelderen werken en het bespreken van het beeldmateriaal kan nieuwe informatie opleveren. In hoofdstuk 4 is het gebruikte materiaal terug te vinden.

Element	Beeld	Taal
Communiceren van geweld	Drillrap video Afbeelding vrienden vuurwapengevaarlijk	Straattaal in rap
Vroegsignalering (drugshandel)	Afbeelding: Profileren als drugsdealer	Implicaties code taal naar drugshandel
Opzichtig consumeren	Afbeeldingen: Designerkleding, rolex horloges, VIP tafel	Indirect benadrukken in straattaal dat het opzichtig consumeren wordt gefinancierd door delictpleging
Straatidentiteit	Afbeelding zinspelen op betrokkenheid criminaliteit en fysieke straat	Free uitdrukking Niet snitchen